

PRIROČNIK ZA ZAČETNIKE

MOŽNOSTI REGISTRACIJE

PODJETNIŠKE DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU

**CENTRAL
EUROPE**
COOPERATING FOR SUCCESS.

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

Projekt je podprt v okviru programa
Srednja Evropa, ki ga sofinancira
Evropski sklad za regionalni razvoj.

PRIROČNIK ZA ZAČETNIKE
MOŽNOSTI REGISTRACIJE
PODJETNIŠKE DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU

Naslov: **Prvi koraki v podjetništvo na podeželju – Priročnik o dopolnilnih dejavnostih**

Izdal: **Razvojni center Srca Slovenije, d. o. o.**

Kidričeva cesta 1, 1270 Litija

Telefon: 01 89 62 710

Faks: 01 89 62 712

E-pošta: info@razvoj.si

Spletna stran: www.razvoj.si, www.srce-slovenije.si

Direktorica: Aleksandra Gradišek

Zbrale in uredile: Tina Vatovec, Mija Bokal, Mojca Hauptman

Strokovni pregled: mag. Jožica Vodopivec Rozman, Nuša Čuček

Litija, september 2013

Slovarček:

AJPES - Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

DD - Dopolnilna dejavnost

DURS - Davčna uprava Republike Slovenije

GVŽ - glav velike živine

MKO - Ministrstvo za kmetijstvo in okolje

OE - območna enota

OU - območni urad

OZS - Obrtno podjetniška zbornica Slovenije

UE - Upravna enota

VURS - Veterinarska uprava Republike Slovenije

ZIRS - Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije

UVHVVR - Uprava Republika Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

ZPDZC - Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno

KAZALO

I. OSEBNO DOPOLNILNO DELO.....	6
1. Seznam osebnih dopolnilnih del	6
2. Priglasitev, spremembe in prenehanje opravljanja osebnega dopolnilnega dela.....	7
3. Pogoji za opravljanje osebnega dopolnilnega dela	7
4. Izdajanje računov	8
5. Dohodki in obdavčitev osebnega dopolnilnega dela	8
6. Izbris iz seznama zavezancev	9
7. Kazenske določbe.....	9
II. DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI	10
1. Primarna kmetijska dejavnost – pridelava in prodaja	10
2. Vrste dopolnilne dejavnosti na kmetiji.....	11
3. Priglasitev dopolnilne dejavnosti	12
3.1. Živila rastlinskega izvora (UVHVVR)	12
3.2. Živila živalskega izvora (VURS)	14
4. Nosilec dopolnilne dejavnosti.....	14
5. Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu.....	15
6. Higiena in druge obveznosti nosilca dejavnosti	17
7. Pogoji za opravljanje dopolnilne dejavnosti	17
8. Dohodek	18
9. Obdavčitev dopolnilne dejavnosti.....	19
9.1. Dopolnilne dejavnosti v sistemu davka na dodano vrednost.....	20
9.2. Registracija dejavnosti v davčne namene	21
10. Prodaja in izstavljanje računov	21
11. Označevanje živil.....	22
11.1. Živila s certifikatom	23
11.2. Izdelki posebne kakovosti	23
12. Posamezne dejavnosti	24
12.1. Turistična dejavnost	24
12.2. Peka kruha, potic, peciva in izdelava testenin in tradicionalen način	30
12.3. Predelava živil živalskega izvora.....	32
12.4. Predelava živil rastlinskega izvora.....	35
12.5. Dejavnosti povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji.....	37
12.6. Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo	38
12.7. Izobraževanje povezano z dejavnostjo na kmetiji	39
12.8. Predelava lesa	40
III. VIRI.....	41
IV. KAM PO DODATNE INFORMACIJE	42

S tradicionalnimi znanji do novih zaposlitev na podeželju

Podeželje Srca Slovenije ima tako kot na splošno celotno slovensko podeželje prav zdaj, v času krize, izjemno priložnost za razvoj in razširitev zaposlitvene možnosti.

Nesnovna dediščina, se pravi rokodelske veščine, znanja o okolju in pridelavi hrane, lokalna kulinarika, različne predstavitve dediščine ... vse to so izjemne danosti, ki so od nekdaj prisotne v podeželskem okolju. Vse te kvalitete bi lahko s promocijo in učinkovitim trženjem zvišale zanimanje in vzbudile potrebo potrošnikov po izdelkih in storitvah iz domačega okolja, kmetom in ostali lokalni populaciji pa omogočila vir dodatnega zaslužka v obliki osebnega dopolnilnega dela ali dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

Dopolnilne dejavnosti bi lahko zaradi svoje raznovrstnosti predstavljale velik razvojni potencial podeželja. S tem bi zagotovili ohranjanje in kvalitetno izrabo podeželskega prostora, povečala bi se kakovost življenja (zaposlovanje, splošno izboljšanje kakovosti življenja) na podeželju, hkrati pa bi se tudi dvignila zavest ostalih ljudi, potrošnikov.

V Srcu Slovenije spodbujamo vse, ki ste na začetku svoje poti, da naredite ta korak. Verjamemo, da so danosti in znanja v okolju izjemna, le priložnost je potrebno zgrabiti in se z malček tveganja odločiti za pot, ki prinaša prav gotovo veliko svobode in tudi uspehov, če se nanjo podamo s pravimi izhodišči. V pomoč za odločitev in pri prvih korakih smo pripravili za vse bodoče podjetnike na podeželju priročnik, ki je pred vami.

Dediščina za podjetniško prihodnost Srca Slovenije!

I. OSEBNO DOPOLNILNO DELO

Osebno dopolnilno delo je najenostavnejša oblika registracije dejavnosti, ki ne zahteva veliko finančnega in časovnega vložka. Navadno jo izberemo v primerih, kadar gre za dopolnilno delo k neki drugi obstoječi dejavnosti.

Za osebno dopolnilno delo se šteje, kadar posameznik osebno sam opravlja dela, ki so naštetá v Seznamu osebnih dopolnilnih del in so sestavni del pravilnika.

1. Seznam osebnih dopolnilnih del

A) Dela pomoči v gospodinjstvu in njim podobna dela, nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč ter druga manjša dela:

- občasna pomoč v gospodinjstvu in pomoč pri vzdrževanju stanovanja, hiše, počitniške hiše in podobno, vzdrževanje pripadajočih zunanjih površin in delo na kmetiji, pripadajočih zunanjih površin ter delo na kmetiji;
- občasno varstvo otrok in pomoč starejšim, bolnim in invalidom na domu. Pri tem gre tudi za občasno opravljanje storitev pomoči, ki se opravljajo v stanovanju – na domu ter izven stanovanja, kot so gospodinjska pomoč (prinašanje pripravljenih obrokov, nabava živil, osnovno čiščenje prostorov...), pomoč pri vzdrževanju osebne higiene, pomoč pri vzdrževanju socialnih stikov (vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s sorodstvom, spremljanje oseb pri opravljanju nujnih obveznosti ...);
- izdelovanje različnih izdelkov, ki jih je možno izdelovati na domu pretežno ročno ali po pretežno tradicionalnih postopkih (spominki, dekorativni predmeti, tradicionalna orodja, posoda, glasbila, sveče, razni drugi galanterijski predmeti in izdelki, predmeti za osebno uporabo ipd.) ter prodaja teh izdelkov. Pri tem delu je pogoj, da posameznik izdeluje takšne izdelke ter jih tudi sam prodaja;
- nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč;
- mletje žita ter žganje apna in oglja na tradicionalen način;
- občasno lokalno vodenje skupin in posameznikov ter prevozi na tradicionalen način.

B) Izdelovanje in prodaja izdelkov domače in umetnostne obrti, ki so izdelani iz naslednjih materialov: glina in keramika, steklo, volna, bombaž, lan, konoplja in druga naravna vlakna, šibje, ličje, trsje, slama, les, živila, vosek, naravno usnje, kovina in kamen.

Pogoj, da se izdelava izdelkov domače in umetne obrti iz navedenih materialov šteje za osebno dopolnilno delo, je predhodno pridobljeno **pozitivno mnenje strokovne komisije Obrtne zbornice Slovenije**, da je določen izdelek predmet domače in umetnostne obrti (Vloga izdelovalca za ocenitev izdelka domače in umetnostne obrti). Izdelki domače oziroma umetnostne obrti morajo biti označeni z nalepko ali obežanko z napisom, da je to izdelek domače ali umetnostne obrti. Strokovna komisija Obrtne zbornice v skladu s 15. členom Obrtnega zakona (Uradni list RS, št. 40/04-ObrZ-UPB1, 117/06-ZDavP2) redno preverja kakovost izdelkov domače in umetnostne obrti, ki so v prodaji, in ob dvomu o izpolnjevanju meril ponovno uvede postopek za oceno izdelka.

2. Priglasitev, spremembe in prenehanje opravljanja osebnega dopolnilnega dela

Posameznik, ki želi opravljati osebno dopolnilno delo, mora opravljanje osebnega dopolnilnega dela pred začetkom **priglasiti na UE**, kjer ima stalno oz. začasno prebivališče. UE ga vpiše v seznam zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo.

Priglasitev osebnega dopolnilnega dela se opravi na Obrazcu za priglasitev osebnega dopolnilnega dela (Priloga 2 k pravilniku).

Če je priglasitev napačna ali nepopolna, upravna enota pozove posameznika, naj priglasitev dopolni v 8 dneh. Če posameznik priglasitve v tem roku ne dopolni, se šteje, da jo je umaknil.

Posameznik mora priglasitev sprememb (vključuje tudi spremembe osebnih podatkov) ter priglasitev prenehanja opravljanja osebnega dopolnilnega dela opraviti v 8 dneh od spremembe oziroma prenehanja opravljanja osebnega dopolnilnega dela. Spremembe se opravi enako in z istim obrazcem, kakor priglasitev opravljanja osebnega dopolnilnega dela.

Upravna enota v 8 dneh obvesti tržni inšpektorat, inšpektorat za delo, prometni inšpektorat in pristojni davčni urad o vpisu priglasitve, spremembe ali o izbrisu posameznika, ki opravlja osebno dopolnilno delo.

3. Pogoji za opravljanje osebnega dopolnilnega dela

Posameznik lahko opravlja osebno dopolnilno delo, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

- osebno dopolnilno delo je določeno v pravilniku;
- posameznik je pri pristojni upravni enoti vpisan v seznam zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo;
- letni prihodki iz naslova opravljanja tega dela **ne presegajo minimalne letne plače v Republiki Sloveniji** iz preteklega leta.

Podatke o letnem prihodku že med letom spremlja davčni urad, pri katerem je posameznik vpisan v davčni register.

Posameznik, ki opravlja osebno dopolnilno delo, mora pristojnemu davčnemu uradu do desetega v mesecu po preteku vsakega **trimesečja** (npr. do 10. aprila za obdobje od januarja do vključno marca itd.) dostaviti podatke o doseženih prihodkih iz preteklega trimesečja na obrazcu Podatki o doseženih prihodkih iz naslova osebnega dopolnilnega dela (Priloga k pravilniku).

V podatkih o doseženih prihodkih morajo biti navedeni skupni znesek prihodka in posamezni zneski, številke in datumi računov, ki so bili izstavljeni za opravljeno osebno dopolnilno delo.

Če posameznik ne dostavi podatkov o doseženih prihodkih, mu davčni urad postavi dodatni rok 8 dni za dostavo navedenih podatkov. Če zavezanec tudi v dodatnem roku ne dostavi podatkov, davčni urad v 8 dneh po preteku dodatnega roka o tem obvesti UE.

Davčni urad v 8 dneh obvesti UE tudi o letnih prihodkih, ki presegajo znesek minimalne letne plače v Republiki Sloveniji iz preteklega leta (podatki o minimalnih letnih plačah na DURS).

4. Izdajanje računov

V skladu s 5. členom pravilnika mora posameznik, ki opravlja osebno dopolnilno delo, za vsak posamično opravljen promet blaga, proizvodov oziroma storitev izdati **račun v najmanj dveh izvodih**, od katerih en izvod prejme kupec.

Račun mora vsebovati najmanj naslednje podatke:

- zaporedno številko;
- priimek in ime ter prebivališče in davčno številko izdajatelja;
- kraj in datum izdaje;
- specifikacijo opravljene storitve oziroma dobavljenega blaga ali proizvodov in storitev z mersko enoto in ceno;
- podpis izdajatelja računa.

Posameznik, ki opravlja osebno dopolnilno delo, mora kopije računov hraniti 10 let.

5. Dohodki in obdavčitev osebnega dopolnilnega dela

Podatki o doseženih prihodkih iz naslova opravljanja osebnega dopolnilnega dela se uporabljajo le za spremljanje izpolnjevanja pogojev za opravljanje osebnega dopolnilnega dela in ne za ugotavljanje davčnih obveznosti, zato mora posameznik zagotoviti podatke o prejemkih, kakor to predpisujeta Zakon o dohodnini (Uradni list RS, št. 117/06; v nadaljevanju: ZDoh-2) in Zakon o davčnem postopku (Uradni list RS, št. 117/06; v nadaljevanju: ZDavP-2).

Vsi dohodki iz tega naslova (tudi od pravnih oseb in s.p-jev) se všttevajo v **letno odmero dohodnine**.

Dohodki, prejeti od fizičnih oseb

Dohodki iz osebnega dopolnilnega dela se obravnavajo kot dohodki iz drugega pogodbenega razmerja. Če bo zavezanec npr. prodajal izdelke fizičnim osebam, mora enkrat mesečno (do desetega dne v mesecu) vložiti obrazec »Napoved za odmero akontacije dohodnine od dohodka iz zaposlitve - dohodek iz drugega pogodbenega razmerja. V tej napovedi napove vse dohodke, ki jih je v preteklem mesecu prejel od fizičnih oseb.

Davčni organ mu bo mesečno izdal odločbo o višini akontacije dohodnine v višini 25 % od davčne osnove, ta pa se avtomatično zmanjša za normirane stroške v višini 10 % dohodka. Če se predložijo računi, se lahko osnova zmanjša še za stroške prevoza in nočitve v zvezi z opravljanjem tega dela ali storitve.

Dohodki, prejeti od pravnih oseb ali s. p-jev

Če zavezanec proda izdelek pravni osebi ali s. p.-ju, mu teh dohodkov **ni treba napovedovati**, ker bo **kupec** izračunal in plačal akontacijo dohodnine kot davčni odtegljaj.

PRIMER IZRAČUNA, če je posameznik v preteklem mesecu od fizičnih oseb dosegel dohodke v višini 1.000 EUR, pri tem pa je imel za 50 EUR stroškov prevoza v zvezi z opravljanjem dela: $(1.000 \text{ EUR} - 100 \text{ EUR} - 50 \text{ EUR}) \times 25 \% = 212,5 \text{ EUR}$ davka.

Dohodek in akontacija se všttevata tudi v letno odmero dohodnine.

6. Izbris iz seznama zavezancev

Upravna enota izbriše posameznika iz seznama zavezancev, ki opravljajo osebno dopolnilno delo v primeru, da prejme obvestilo davčnega urada, da je **zavezanec presegel omejitev** zneska letnega prihodka za opravljanje osebnega dopolnilnega dela (znesek minimalne letne plače v Republiki Sloveniji iz preteklega leta), če posameznik po prejemu obvestila davčnega urada tudi v naknadno postavljenem roku ni dostavil podatkov o doseženem prihodku iz naslova osebnega dopolnilnega dela za pretekle tri mesece ter ob priglasitvi prenehanja opravljanja osebnega dopolnilnega dela.

Upravna enota obvesti posameznika o opravljenem izbrisu v 8 dneh od prejema obvestila davčnega urada oziroma priglasitve prenehanja opravljanja osebnega dopolnilnega dela.

7. Kazenske določbe

Na podlagi petega odstavka 15. člena ZPDZC je za posameznika, ki opravlja dejavnost oziroma delo in ni vpisan ali priglašen, kakor to določa zakon, predvidena globa od 208,65 EUR do 1.877,82 EUR. Poleg globe pa se mu lahko izreče tudi varstveni ukrep odvzema predmetov, ki so bili uporabljeni pri prekršku.

Na podlagi 21. člena ZPDZC se lahko posamezniku poleg navedenih kazni izreče tudi prepoved samostojnega opravljanja dejavnosti ali del, in to za dobo od treh mesecev do enega leta.

Posamezniku tujcu, ki stori katerikoli prekršek po ZPDZC, se lahko poleg globe izreče sankcija izгона tujca iz države v trajanju od enega do petih let.

II. DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI

Posamezniki, ki imajo kmetijo ali na njej živijo ter izpolnjujejo pogoje, lahko registrirajo dopolnilno dejavnost na kmetiji, ki je gotovo zanimiva in še premalo uporabljena oblika podjetništva na podeželju.

Dopolnilna dejavnost na kmetiji je s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki omogoča kmetiji boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti in delovne sile družinskih članov ter zaposlenih na kmetiji.

Dopolnilna dejavnost pomaga zagotoviti dodatni dohodek na kmetiji, pri čemer lahko kmetje unovčijo svoje delo in znanje, naravne pogoje, razpoložljive prostore, kmetijske pridelke in gozdne sortimente ter razpoložljivo opremo in stroje.

1. Primarna kmetijska dejavnost – pridelava in prodaja

Primarna proizvodnja živil rastlinskega izvora je izraz, ki opisuje osnovne dejavnosti na kmetiji, to je pridelave rastlinskih proizvodov, kot so žita, sadje, zelenjava, gobe, jagodičje in zelišča, njihov prevoz na kmetiji ter skladiščenje in ravnanje s proizvodi na kmetiji (brez bistvene spremembe njihovih lastnosti, npr. čiščenje, pakiranje) ter njihov nadaljnji prevoz v obrat.

Primarna proizvodnja živil rastlinskega izvora je **pridelava kmetijskih proizvodov oziroma živil v nepredelani obliki**, namenjenih za uživanje.

Kdo se registrira kot obrat primarnih proizvajalcev živil in krme rastlinskega izvora?

Registrirati se morajo tisti nosilci dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih, ki živila rastlinskega izvora (npr. vrtnine, sadje, zelenjava, žita, zelišča itd.) pridelajo na svojem gospodarstvu in jih oddajo v prodajne distribucijske verige, zadruge, predelovalno industrijo ali oddajo v mlin.

Končni kupec ni znan.

Kdo se ne registrira, ampak le evidentira?

Registrirati se ni potrebno tistim nosilcem dejavnosti, ki doma pridelana živila rastlinskega izvora uporabijo izključno za zasebno domačo porabo ali jih v majhnih količinah prodajajo neposredno končnemu potrošniku na lokalnem območju. **Končni kupec je znan.**

Obrati **živil živalskega izvora** na področju primarne pridelave živil prav tako štejejo v primarno kmetijsko dejavnost. Med obrate primarne pridelave živil živalskega izvora spadajo:

- pridelava mleka, jajc, čebeljih proizvodov in rib;
- zbiralnice mleka;
- zbiralnice uplenjene divjadi;
- ostali obrati, ki izvajajo dejavnost primarne pridelave živil.

Pravilnik določa pogoje, pod katerimi lahko obrati nosilcev živilske dejavnosti na področju primarne pridelave živil oddajo manjšo količino teh živil končnemu potrošniku ali drugim obratom prodaje na drobno, ki neposredno oskrbujejo končnega potrošnika.

Kmetije, ki prodajajo iz lastne pridelave primarne pridelke v količinah nad 30 litrov surovega mleka na dan in nad 200 jajc na dan, se **morajo registrirati kot obrati primarnih proizvodov** pri OU VURSa. Vlogo za registracijo pošljejo na OU VURS priporočeno po pošti najmanj 15 dni pred pričetkom oddaje živil na trg.

Izdaja računov

Če kmetija prodaja primarni pridelek, ni dolžna izdati računa, v kolikor kupec tega ne zahteva. Če pa je kmetija v sistemu DDV, je dolžna pri vsaki prodaji izdati tudi račun.

2. Vrste dopolnilne dejavnosti na kmetiji

Dopolnilna dejavnost pomeni raznovrstne dejavnosti:

- a) Predelava kmetijskih pridelkov rastlinskega in živalskega izvora**, to je izdelava sira, marmelad, mesnin, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih asortimentov.
- b) Prodaja kmetijskih pridelkov z drugih kmetij in izdelkov**, ki jih druga kmetija proizvaja v skladu s predpisi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji, možna je tudi prodaja druge proizvedenih izdelkov iz lastnih surovin.
- c) Turizem na kmetiji**, kamor šteje gostinska dejavnost (izletniška kmetija, kmetija z nastanitvijo ...) ali negostinska dejavnost (ogledi, prikazi, oddajanje površin za piknike, žičnice, turistični prevozi ...).
- č) Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitve oziroma izdelki** (oglarstvo, tradicionalno krovstvo s slamo, škodlami in skriljem, peka v kmečki peči, izdelava drobnih galanterijskih izdelkov iz lesa, zbirke, izdelava podkev, podkovno kovaštvo, tradicionalni izdelki iz zelišč in dišavnic).
- d) Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov.**
- e) Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddaja letih v najem.**
- f) Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji.**
- g) Zbiranje in kompostiranje organskih snovi.**
- h) Ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib.**
- i) Aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja in drugih okrasnih rastlin.**

3. Priglasitev dopolnilne dejavnosti

Za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji mora nosilec **pridobiti dovoljenje**, ki ga na njegovo zahtevo izda krajevno **pristojna UE** (v kateri je kmetija ali njen večinski del).

Oblika vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji je predpisana (Uradni list RS št. 83/05), dobi se na UE ali na spletnem naslovu: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/>, odda pa se na UE.

Nosilec mora vlogi priložiti **dokazilo o lastništvu oziroma najemu objekta ter izjavo, da izpolnjuje predpisane pogoje**.

Z izpolnjenim obrazcem vloge nosilec poda izjavo, da izpolnjuje vse pogoje posameznih področnih predpisov, ki so potrebni za opravljanje te dejavnosti. Potrebuje še naslednja dokazila:

- **dokazilo o uporabi kmetije:** dokazilo o lastništvu ali solastništvu kmetije (zemljiškoknjižni izpisek pridobi uradna oseba po uradni dolžnosti iz uradne evidence) oziroma zakupu (overjena zakupna pogodba) oziroma o drugačnem uporabniku (družinski član, zakonec);
- kmetija z nastanitvijo poda **vlogo za določitev kategorije kmetije** na predpisanih obrazcih Prijavni list in Kategorizacijski list (oba naprodaj v knjigarnah oziroma na voljo v upravnih enotah in na spletnem naslovu: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/>) ter priloži oceno ocenjevalca z licenco (za kmetijo z nastanitvijo višje kakovosti, to je s 4 jabolki).

Pred pričetkom obratovanja je poleg registracije na UE potrebna **registracija na AJPES (matična številka) in DURS (obdavčitev)**.

AJPES vpiše nosilca dopolnilne dejavnosti na kmetiji v Poslovni register Slovenije na podlagi prijave za vpis v Poslovni register Slovenije (PRS-1) in kopije dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji, ki ga izda UE.

Za določene dejavnosti je potrebna tudi **prijava na ZIRS, VURS, UVHVVR in v registre na MKO** (za pridelovalce grozdja in vina, hmelja, oljk, sadja ...).

V roku največ 60 dni po prejemu popolne vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji mora upravna enota izdati ustrezno dovoljenje.

Vsako spremembo, ki se nanaša na vsebino vloge in prenehanje izvajanja dejavnosti, mora nosilec dopolnilne dejavnosti sporočiti pristojni upravni enoti v roku 30 dni od nastanka spremembe.

3.1. Živila rastlinskega izvora (UVHVVR)

Na **UVHVVR** se mora registrirati obrat, ki se ukvarja s pridelavo in predelavo živil rastlinskega izvora.

Nosilec živilske dejavnosti je dolžan posredovati **UVHVVR vlogo za registracijo obrata** najmanj 15 dni pred pričetkom obratovanja obrata. Če je prišlo do spremembe v živilskem obratu in se ta sprememba nanaša na katerikoli podatek, kot je že bil posredovan UVHVVR v okviru registracije, je nosilec živilske dejavnosti dolžan na enak način, kot je predpisan za

registracijo obrata, podatke posredovati najkasneje v 30 dneh po nastanku spremembe. Dolžan je posredovati vse zahtevane podatke, ob čemer mora tiste, na katere se sprememba nanaša, označiti v okencu »sprememba«.

Kadar pride do zamenjave nosilca, ki opravlja živilsko dejavnost, je dolžan nosilec, ki je prenehal z živilsko dejavnostjo v obratu, o tem najkasneje v roku 30 dni po prenehanju obvestiti UVHVVR, novi nosilec živilske dejavnosti pa mora vlogo za registracijo obrata UVHVVR posredovati najkasneje 15 dni pred pričetkom obratovanja.

Nosilci živilske dejavnosti vlogo za registracijo živilskega obrata pri UVHVVR praviloma oddajo z izpolnitvijo elektronskega obrazca, objavljenega na njihovi spletni strani. Vloge lahko oddajo tudi pisno na obrazcu uredbe o izvajanju. V tem primeru izpolnjene vloge pošljejo na OE UVHVVR, na območju katere so obrati locirani, s pripisom »Registracija«.

Kdo se registrira pri UVHVVR?

Nosilec živilske dejavnosti mora obrat registrirati pri UVHVVR v primerih, če opravlja katero koli od naslednjih dejavnosti:

- uvoz/izvoz živil neživilskega izvora in sestavljenih proizvodov/živil;
- pred prodajo na drobno, kot so aktivnosti proizvodnje, predelave, izdelave, priprave, obdelave, pakiranja, skladiščenja, prevoza, distribucije, dajanja v promet živil, ki niso živalskega izvora;
- prodaje na drobno, ki pomeni rokovanje z živili in/ali predelavo živil in njihovo shranjevanje na kraju prodaje ali dostave končnemu potrošniku, pri čemer je končni potrošnik zadnji porabnik živila, ki živila ne bo uporabil v okviru živilske dejavnosti in vključuje distribucijske terminale, preskrbo s pripravljeno hrano (catering), tovarniške menze, obrate javne prehrane v zavodih (npr. bolnišnice, šole, vrtci), restavracije in druge podobne prehranske storitvene dejavnosti, trgovine, distribucijske centre supermarketov in maloprodajna mesta v trgovini na veliko.

Izjeme, pri katerih registracija na UVHVVR ni potrebna:

- primarna proizvodnja za zasebno domačo uporabo;
- domača priprava, ravnanje z živili ali njihovo skladiščenje za zasebno domačo porabo;
- priložnostne aktivnostih, kot so npr. šolske prireditve, predstavitve raznih društev;
- priložnostne prireditve v dobrodelne namene, ponudba osvežilnih napitkov pri frizerju ipd., ki ne izkazujejo stopnje organiziranosti, potrebne za živilsko dejavnost (bodisi stalno ali sezonsko);
- dobava majhnih količin primarnih proizvodov, ki jih dobavlja primarni proizvajalec neposredno končnemu potrošniku ali lokalnim maloprodajnim podjetjem, ki jih neposredno dobavljajo končnemu potrošniku.

Majhne količine primarnih proizvodov živil rastlinskega izvora so vse tiste količine primarnih proizvodov, ki jih nosilec dejavnosti **proda neposredno končnemu potrošniku ali lokalnim**

maloprodajnim podjetjem, ki jih neposredno dobavljajo končnemu potrošniku na lokalnem območju. Za lokalno območje velja celotno območje Republike Slovenije. Za neposredno prodajo sadja, zelenjave, neobdelanih žit itd. šteje na primer prodaja na tržnici, na domu, restavraciji, gostilni, šoli, vrtcu, bolnišnici.

3.2. Živila živalskega izvora (VURS)

Kmetija, ki se ukvarja s predelavo živil živalskega izvora, registrira tudi na VURS svoj obrat z Odločbo o dovoljenju za opravljanje dopolnilne dejavnosti. Glede na mesto oz. obseg prodaje ter v primeru klavnic ločimo dve kategoriji obratov:

- **obrati živil živalskega izvora, za katere je potrebna registracija na VURS-u**

(Uradni list RS 51/2006 in 66/2007, Vloga za vpis v register obratov za proizvodnjo živil živalskega izvora)

V to kategorijo spadajo obrati v primeru primarnih proizvodov in obrati predelave živil živalskega izvora na mestu izvora pridelave (meso od živali, ki so bile v reji pri nosilcu dejavnosti). VURS opravlja za registrirane obrate letne kontrole, na podlagi analize tveganj po svojem letnem programu.

- **obrati živil živalskega izvora, za katere je potrebna odobritev VURS-a**

(Uradni list RS 51/2006 in 66/2007, Vloga za odobritev obrata za proizvodnjo živil živalskega izvora)

Odobritev obrata je potrebna, v kolikor preseže dovoljene maksimalne količine predelave ali prodaje maloprodajnim trgovinam v višini 25 % prodanih živil lastne proizvodnje, če se vrši prodaja izdelkov velikim trgovskim verigama ali če se vrši prodaja izven območja Slovenije. Odobritev je potrebna tudi za vse klavnice. V klavnicah mora biti stalni nadzor (prisotnost veterinarja), pri drugih odobrenih obratih pa se opravlja kontrole na podlagi analize tveganj po letnem programu VURS-a.

4. Nosilec dopolnilne dejavnosti

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je fizična oseba, ki je lastnik, zakupnik ali drugačen uporabnik kmetije in se za svoj račun ukvarja s kmetijsko dejavnostjo ter je za to ustrezno usposobljen.

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je lahko **pokojninsko in invalidsko zavarovan kot kmet, ni pa to pogoj** za opravljanje dopolnilne dejavnosti.

Pri vložitvi vloge za pridobitev dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji nosilcu **ni potrebno priložiti dokazila o ustrezni usposobljenosti**, seveda pa je uspešno opravljanje dejavnosti tesno povezano z znanjem tistega, ki bo delo opravljal. Zato obstajajo razni tečajji in izobraževanja, na katerih udeleženci pridobijo znanje s področja dela, tehnologije, ureditve prostorov in trženja pri posamezni dopolnilni dejavnosti.

Obstoječi tečajji potekajo na področju predelave mleka, predelave mesa, peke kruha, potic, peciva in izdelave testenin, predelave sadja, predelave zelenjave, predelave lesa in turistične dejavnosti na kmetiji.

Pri nekaterih dopolnilnih dejavnostih je mogoče pridobiti tudi **nacionalno poklicno kvalifikacijo**, ki je formalno priznana strokovna usposobljenost, do katere pridemo na podlagi preverjanja in potrjevanja strokovnega znanja, spretnosti in izkušenj, pridobljenih zunaj formalnega šolskega sistema. Nacionalno poklicno kvalifikacijo dokazujemo s certifikatom.

Ustrezen certifikat, pridobljen z izobraževanjem, izpopolnjevanjem in usposabljanjem ter preizkusom strokovne usposobljenosti po programu nacionalne poklicne kvalifikacije za dejavnost, ki jo bo kmet opravljal kot dopolnilno dejavnost, je mogoče pridobiti pri predelavi mleka, mesa, sadja, zelenjave, pri peki kruha in potic, izdelavi testenin in peciva, čebelarstvu in zahtevnejši predelavi lesa (kamor ne spada žaganje lesa in izdelava palet).

Kot podlaga za **pridobitev ustreznega državnega certifikata** so za posamezne dopolnilne dejavnosti izdelani **katalogi znanj**, v katerih so navedena znanja in spretnosti, ki naj bi jih nosilec dopolnilne dejavnosti obvladal pri opravljanju določene dejavnosti. Znanja in spretnosti preverja posebna komisija, ki jo določi Državni izpitni center.

Kmet, ki se odloči za pridobitev državnega certifikata, mora izdelati posebno mapo ob pomoči za to kvalificiranega svetovalca (portfolio), v kateri se predstavi in z listinami dokazuje svoje znanje, pridobljeno s formalnim izobraževanjem (potrdila o opravljenem šolanju) in z neformalnim izobraževanjem (potrdila o udeležbi na predavanjih, tečajih...). Po pregledu portfolia komisija ugotovi, če z listinami dokazano znanje zadostuje in na podlagi ugotovitev potrdi ustrezno poklicno kvalifikacijo ali pa kmeta napoti na preverjanje znanja. Preverjanje znanja lahko poteka na različne načine (pisni izpit, ustni zagovor, praktični prikaz ...).

Kmetom, ki želijo pridobiti certifikat, se svetuje, da zbirajo:

- potrdila o opravljenih tečajih, o prisotnostih na krožkih, predavanjih, ki so jih obiskovali;
- rezultate in priznanja z ocenjevanj izdelkov;
- prispevke in članke iz časopisov, ki govorijo o njih in njihovi dejavnosti in se udeležujejo predavanj in tečajev, ki imajo vsebine povzete po katalogih znanj za dejavnost, ki jo bodo opravljali;
- dokazila o izobrazbi (minimalno osnovna šola);
- referenčna pisma ipd.

5. Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu

Za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji veljajo enake zahteve za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu kot za opravljanje kmetijske in gozdarske dejavnosti. To področje ureja **Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1)**, ki velja od decembra 2011. Ta je nadomestil prej veljavni zakon in prinesel nekatere poenostavitve za kmetije. Tako glede zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu ločimo tri skupine kmetij: kmete kot delodajalce, kmete kot samozaposlene in ostale kmetovalce.

Delodajalci – kmetije z zaposlenimi delavci

Kmetije, ki za potrebe osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti in/ali dopolnilne dejavnosti zaposlujejo delavce, pridobijo status »klasičnega delodajalca« skladno z ZVZD-1. Takšne kmetije morajo zagotoviti varnost delavcev na enak način kot ostale pravne osebe, ki delajo v kmetijstvu. Sem sodijo tudi tiste kmetije, ki zaposlujejo lastne družinske člane, ki imajo z nosilcem sklenjeno pogodbo o zaposlitvi. Takšne kmetije morajo poskrbeti za izjavo o varnosti z oceno tveganja, zagotavljati varno opremo, zagotavljati periodične preglede strojev, preizkuse električnih in strelvodnih instalacij (opravi le pooblaščen organizacija), nosilec kmetijske dejavnosti se mora usposabljanje za varnost in zdravje pri delu, opravljati zdravstvene preglede in voditi evidence, ki jih določa zakon.

V kolikor je delodajalec sam usposobljen v skladu z določili zakona in zagotavlja sam varnost in zdravje pri delu, mu ni potrebno najemati za to pooblaščenih izvajalcev.

Samozaposleni – pokojninsko in invalidsko zavarovani kot kmetje

Gre za nosilce kmetijske dejavnosti, ki so v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju zavarovani kot kmetje in ne zaposlujejo delavcev in v delovni proces ne vključujejo drugih oseb, razen družinskih članov na kmetiji, v skladu s predpisi o kmetijstvu. Opravljajo osnovno kmetijsko in gozdarsko dejavnost in/ali dopolnilno dejavnost na kmetiji. To je skupina, ki je po prejšnjem zakonu spadala med delodajalce in delavce v isti osebi (cca 11.000 kmetij), sedaj pa med samozaposlene. Samozaposlenim novi zakon olajšuje izvajanje določil zakona (ne potrebujejo dokazil o usposabljanju, zdravstvenih pregledov, strokovnega delavca, preizkusov delovne opreme, preiskav škodljivosti v delovnem okolju ...).

Po drugi strani pa samozaposleni sam nosi vso odgovornost za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu, saj mora sam oceniti tveganje in se odločiti za ustrezne ukrepe. Če ugotovi, da obstajajo nevarnosti za nezgode, poklicne bolezni in bolezni povezane z delom, mora izdelati pisno izjavo o varnosti z oceno tveganja in določiti ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu. Zagotoviti mora uporabo sredstev za delo in osebno varovalno opremo, ki ustreza tveganjem pri delu in predpisom. Sprejeti mora tudi ukrepe varstva pred požarom in prijavljati nezgode pri delu. Delo v kmetijstvu in gozdarstvu je med najbolj tveganimi, zato bo lahko le redko kdo ocenil, da zanj ni tveganja in mu ne bo potrebno sprejeti ustreznih ukrepov. Enako velja za dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

Ostali – kmetovalci v prostem času

To so kmetje, ki opravljajo neko drugo dejavnost izven kmetijstva, oziroma so zaposleni izven kmetije in na tej osnovi tudi zdravstveno in pokojninsko/invalidsko zavarovani, osnovno kmetijsko in gozdarsko dejavnost in/ali dopolnilno dejavnost pa opravljajo v svojem prostem času. Zakon o varnosti in zdravju pri delu jih ne zajema in zanje bodo zahteve za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu predpisane na osnovi predpisov s področja kmetijstva, ki so še v pripravi.

6. Higiena in druge obveznosti nosilca dejavnosti

Nosilci živilske dejavnosti morajo oblikovati in izvajati programe za varnost hrane in postopke, ki temeljijo na načelih HCCP. Za sistem zagotavljanja notranjega nadzora zadostuje uporaba **Smernic dobre higienske prakse oz. vodenje ustreznih evidenc**. Smernice pripravijo združenja ali predstavniki proizvajalcev, odobrijo jih na VURS-u (živila živalskega izvora) oziroma na Ministrstvu za zdravje (živila rastlinskega izvora).

7. Pogoji za opravljanje dopolnilne dejavnosti

Pogoj za registracijo dopolnilne dejavnosti na kmetiji je **aktivno izvajanje kmetijske oziroma gozdarske dejavnosti**. Na kmetiji se lahko opravlja več dejavnosti hkrati. Za isto dejavnost je lahko vpisan le en nosilec na kmetiji, razen za storitve (npr. storitev s kmetijsko mehanizacijo) in izobraževanja na kmetiji pa jih je lahko več. Tiste dopolnilne dejavnosti, ki se opravljajo le v času določene sezone, se lahko registrirajo samo za ta čas trajanja.

Zemljiške površine

Če se na kmetiji odločijo za opravljanje dopolnilne dejavnosti, to lahko storijo, če imajo v lasti ali najemu določene uporabne **zemljiške površine**. Kmetija, na kateri se opravlja dopolnilna dejavnost, mora imeti v lasti **najmanj en hektar ali v zakupu najmanj pet hektarjev primerljivih površin**, razen v primeru predelave medu in čebeljih izdelkov.

Za en hektar primerljivih površin se po podatkih iz zemljiškega katastra šteje:

- 1 ha njiv;
- 2 ha travnikov oziroma ekstenzivnih sadovnjakov;
- 4 ha pašnikov;
- 0,25 ha plantažnih sadovnjakov ali vinogradov oziroma hmeljišč;
- 0,2 ha vrtov, vključno z zavarovanimi prostori pri pridelavi vrtnin;
- 8 ha gozdov;
- 5 ha gozdnih plantaž ali
- 6 ha barjanskih travnikov oziroma drugih površin.

Nov zakonik, sprejet 28. 3. 2013 uvaja bonitetne razrede kmetijskih zemljišč. Za 1 hektar primerljivih kmetijskih zemljišč se šteje:

- 1 ha zemljišč v dejanski rabi evidentirana kot kmetijska zemljišča in imajo boniteto zemljišča v skladu s predpisi od 50 do 100;
- 2 ha zemljišč, ki se v dejanski rabi v zemljiškem katastru evidentira kot kmetijska zemljišča z boniteto od 1 do 49;
- 8 ha zemljišč, ki se v zemljiškem katastru evidentira kot gozdna zemljišča.

Bonitetne točke se vodijo na zemljiško parcelo v zemljiškem katastru in izkazujejo proizvodno sposobnost zemljišča.

Omejitve

Nekatere dejavnosti so omejene z obsegom, deležem lastne surovine in načinom prodaje. Dohodek ni omejujoč dejavnik pri razvoju dopolnilnih dejavnosti, vendar je poleg dohodka pri večini dopolnilnih dejavnosti določen tudi **dovoljen fizični obseg dejavnosti oziroma potrebne lastne surovine** (npr. pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov je omejeno do 1 MW nazivne moči kotla oziroma generatorja, raznorazne storitve v zvezi s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddajo v najem lahko v okviru dopolnilne dejavnosti opravljamo do 1.500 ur letno, pri čemer velja izjema, da je lahko na isti kmetiji več nosilcev te dopolnilne dejavnosti itd.).

8. Dohodek

Za vse dopolnilne dejavnosti velja, da dohodek iz dopolnilnih dejavnosti na člana kmetije **ne sme presegati 1,5 povprečne letne plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu**, v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost pa ne sme presegati tri povprečne plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu.

Za člane kmetije se štejejo fizične osebe, ki so člani gospodinjstva po predpisih o prijavi prebivališča in so starejši od 15 let.

Kot **dohodek iz dopolnilne dejavnosti** (ne glede na število vrst dopolnilnih dejavnosti ter število nosilcev dejavnosti) se šteje dobiček, brez znižanj, povečanj in davčnih olajšav, ugotovljen kot razlika med davčno priznanimi prihodki in odhodki, kakor je izkazan v davčnem obračunu akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti. Kadar se davčna osnova od dohodka iz dopolnilne dejavnosti ugotavlja z upoštevanjem normiranih odhodkov, se kot dohodek iz dopolnilne dejavnosti šteje dobiček dopolnilne dejavnosti, ugotovljen na podlagi podatkov iz odločbe o odmeri dohodnine.

Kadar nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji poleg dopolnilne dejavnosti opravlja tudi druge kmetijske ali s kmetijstvom nepovezane dejavnosti in se zanje skupaj ugotavlja davčna osnova, se kot dohodek dopolnilne dejavnosti šteje delež dobička, ki pripada dopolnilni dejavnosti.

Delež dobička, ki pripada dopolnilni dejavnosti, se določi v višini deleža prihodka dopolnilne dejavnosti glede na celotni prihodek dejavnosti zavezanca, kakor je izkazan v davčnem obračunu ali odločbi o odmeri dohodnine.

Primer:

Izračun za petčlansko družino, v kateri živijo starša in trije otroci, mlajši od 15 let:

Vzemimo podatek, da znaša povprečna plača na zaposlenega v RS 15.417,48 EUR. Če dohodek na člana kmetije, za kar se štejeta starša, ne sme presegati 1,5 povprečne plače, sledi, da v našem primeru ne sme presegati 23.126,22 EUR na člana kmetije letno. Ker gre za dva člana kmetije, pomeni, da dohodek iz dopolnilne dejavnosti na tej kmetiji ne sme presegati 46.252,44 EUR letno. Če upoštevamo, da navedena kmetija leži na območju z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, dohodek iz dopolnilne dejavnosti na člana kmetije ne sme presegati tri povprečne plače, kar znaša 46.252,44 EUR. Ker sta v navedeni družini dva člana kmetije, torej ne sme presegati 92.504,88 EUR letno.

Navedene vrednosti **predstavljajo dohodek in ne prihodek na kmetiji**. Meje so postavljene visoko, zato dohodek vsekakor ni omejujoč dejavnik pri razvoju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.

9. Obdavčitev dopolnilne dejavnosti

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji se, čeprav so povezane s kmetijsko proizvodnjo, v okviru davčne zakonodaje ne obravnavajo kot kmetijstvo, pač pa kot **katerakoli pridobitna dejavnost**. Dohodki kmetov, ki so nosilci dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, so obdavčeni z davkom od dohodkov iz dejavnosti, ki je eden tistih dohodkov, ki so ob koncu leta **obdavčeni tudi z dohodnino**.

Osnova, s katero nosilec dopolnilne dejavnosti vstopa v dohodninsko obdavčitev, se lahko ugotavlja na dva načina:

- **po normiranih odhodkih** (70 % normirano priznanih odhodkov);
- **po dejanskem dohodku** (razlika med prihodki in odhodki).

Od izbranega načina ugotavljanja davčne osnove je odvisno tudi vodenje evidenc.

Normirani odhodki

Če se nosilec dopolnilne dejavnosti odloči za ugotavljanje davčne osnove z upoštevanjem normiranih odhodkov, se dohodek ugotovi tako, da se od ustvarjenih prihodkov odštejejo odhodki v višini 70 % ustvarjenih prihodkov. Ne glede na višino tako ugotovljenega dohodka je akontacija dohodnine med letom 20 % od davčne osnove, torej 7,5 % ustvarjenih prihodkov, ob koncu leta pa se ti dohodki obdavčijo tudi z dohodnino. Od ugotovljene dohodninske obveznosti, ki je letna davčna obveznost, se odštejejo med letom plačane akontacije davka od dohodkov. Če je bilo med letom plačano več davka, kot ga davčni organ ugotovi na podlagi dohodninske napovedi, dobijo kmetje nazaj razliko, če pa so med letom plačali na račun akontacij manj kot znaša letna dohodninska obveznost, so dolžni razliko doplačati.

V skladu z Zakonom o dohodnini lahko davčni zavezanec pri ugotavljanju davčne osnove zahteva upoštevanje normiranih odhodkov, če izpolnjuje naslednje pogoje:

- zanj ne obstaja obveznost vodenja poslovnih knjig in evidenc po drugih predpisih;
- njegovi prihodki iz dejavnosti v zadnjih zaporednih 12 mesecih, z vključno z mesecem oktobrom tekočega leta, ne presegajo 50.000 EUR (od 1. 4. 2013);
- ne zaposluje delavcev.

Nosilec dopolnilne dejavnosti, ki se odloči za ugotavljanje dohodka z upoštevanjem normiranih odhodkov, mora davčnemu uradu, kjer je vpisan v davčni register, pravočasno (navadno je to do konca novembra predhodnega leta) predložiti zahtevo, s katero zahteva ugotavljanje dohodka z upoštevanjem normiranih odhodkov. Med letom ni možno zahtevati spremembe načina obdavčitve.

Nosilci dopolnilne dejavnosti, ki se odločijo za takšen način obdavčitve, so dolžni izplačevalcu predložiti izjavo o izbranem načinu obdavčenja, potrjeno od pristojnega davčnega urada. Po zakonu o davčnem postopku je dolžnost obračuna in plačila akontacije

davka v primeru, ko se zasebnikov dobiček ugotavlja z upoštevanjem normiranih odhodkov, odvisna od tega, **s kom je zasebnik ustvarjal prihodke** (s fizično ali s pravno osebo). Če je kmet prihodke ustvarjal s pravno osebo, akontacijo davka od dohodkov iz dejavnosti obračuna in plača pravna oseba. Kmet pošlje pravni osebi normalen račun, akontacijo dohodnine pa mora obračunati in plačati sam. Nosilci dopolnilne dejavnosti na kmetiji, ki se odločijo za takšen način obdavčitve, so dolžni med letom plačevati **akontacijo dohodnine od dohodka iz dejavnosti**.

Dejanski dohodki

Osnova, s katero nosilec dopolnilne dejavnosti vstopa v dohodninsko obdavčitev, pa se pri vseh dopolnilnih dejavnostih lahko ugotavlja tudi po dejanskem dohodku (razlika med prihodki in odhodki).

Pri tem ima zavezanec možnost evidentirati poslovne dogodke po sistemu enostavnega ali dvostavnega knjigovodstva, ki je predpisan s pravilnikom o vodenju poslovnih knjig in sestavljanju letnega poročila. Enostavno knjigovodstvo lahko vodi pod pogojem, da v zadnjem poslovnem letu ni prekoračil dveh od treh meril:

- povprečno število delavcev ne presega tri;
- letni prihodki so nižji od 50.000 EUR;
- povprečna vrednost aktive, izračunana kot polovica seštevka vrednosti aktive na prvi in zadnji dan poslovnega leta, ne presega 25.000 EUR.

9.1. Dopolnilne dejavnosti v sistemu davka na dodano vrednost

Dopolnilna dejavnost in kmetijska oziroma gozdarska dejavnost, obdavčena po katastru, se pri vključevanju v sistem davka na dodano vrednost obravnavata ločeno.

Prag za obvezno vključitev v sistem davka na dodano vrednost je za osnovno kmetijsko oziroma gozdarsko dejavnost določen **z višino katastrskega dohodka**. Obračunavanja DDV smo oproščeni, če katastrski dohodek vseh članov kmečkega gospodinjstva za zadnje koledarsko leto **ne presega 7.500 EUR** (94. člen ZDDV-1).

Pri dopolnilnih dejavnostih prag za obvezno vključitev v sistem DDV predstavlja višina obdavčljivega prometa. Tako smo obračunavanja DDV oproščeni, če v obdobju zadnjih 12 mesecev nismo presegli oziroma ni verjetno, da bi presegli znesek 25.000 EUR obdavčljivega prometa (94. člen ZDDV-1).

Pri obeh vrstah dejavnosti se lahko nosilci vključijo v sistem tudi prostovoljno. Tako je lahko dopolnilna dejavnost v sistemu davka na dodano vrednost, kmetijska in gozdarska dejavnost, katere dohodek je obdavčen po katastrskem dohodku, pa izven sistema ali pa je opravičena do pavšalnega nadomestila. Seveda je lahko tudi obratno ali pa sta v sistemu tako kmetijska kot dopolnilna dejavnost.

9.2. Registracija dejavnosti v davčne namene

Kdor se odloči za investicijo v ureditev prostorov in nakup opreme za uvedbo dopolnilne dejavnosti na kmetiji, lahko dopolnilno dejavnost registrira že pred prvimi vlaganji v okviru te dejavnosti, kar mu dovoljuje 4. alineja 6. člena Uredbe o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Ur. list RS 61/2005). To lahko stori zaradi uveljavljanja vstopnega DDV in dohodninske olajšave za investicije in vodenja knjigovodstva, ko je mogoče investicijske podpore vključiti v dolgoročne časovne razmejitve.

Vlogo za registracijo dopolnilne dejavnosti je v takem primeru potrebno poslati na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Oblika vloge je predpisana, objavljena je v Pravilniku o registraciji dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Uradni list RS št. 79/05), dobite pa jo tudi na Kmetijsko svetovalni službi.

Dejavnost se lahko začne opravljati šele, ko je priglášena na upravni enoti in so izpolnjeni vsi pogoji, ki jih za to dejavnost določajo področni predpisi.

10. Prodaja in izstavljanje računov

Proizvode, nastale iz registrirane dopolnilne dejavnosti lahko prodajajo nosilci dejavnosti, člani kmetije in tisti, ki so na kmetiji zaposleni.

Prodaja lahko poteka na domačem gospodarstvu (doma, na njivi, v sadovnjaku, na drugih lokacijah), na premični stojnici, po pošti, od vrat do vrat, s prodajnim avtom, na prireditvah, sejnih, shodih. Prodaja blaga za osebno uporabo in prodaja blaga za potrebe gospodinjstva lahko poteka v prodajalnah ali zunaj njih.

Če je na kmetiji registrirana dopolnilna dejavnost, smo pri poslovanju dolžni izstavljeti račune za vsak gotovinski in negotovinski promet. Obvezni podatki na računu so:

- kraj in datum izdaje računa;
- zaporedna številka računa, ki omogoča njegovo identifikacijo;
- naziv, **točen naslov** nosilca oz. kmetije in davčno številko;
- priimek in ime oz. naziv, naslov in davčno št. kupca (če je kupec zavezanec za DDV);
- količina in vrsta blaga oziroma obseg in vrsta storitev z mersko enoto in ceno (npr. 10 l kisa x 1 EUR, 10 kosil x 6 EUR ...; pogosto ni prave specifikacije – npr. blago po izbiri, gostinske storitve ipd., pri tako napisanem računu ne bomo mogli uveljaviti stroška);
- datum opravljene dobave blaga ali datum, ko je bila storitev končana, ali datum, ko je bilo opravljeno predplačilo, če se ta datum lahko določi in je različen od datuma izdaje računa;
- davčna osnova, od katere se obračuna DDV po posamezni stopnji, oziroma na katero se nanaša oprostitev, cena na enoto brez DDV ter znižanja cen in popusti, če niso vključeni v ceno na enoto;
- stopnja DDV;

- znesek DDV (razen v primerih posebne ureditve).

V kolikor prodajalec ni DDV zavezanec, se DDV od cene ne odvaja oz. se stopnja DDV ne navaja in na koncu računa se navede tudi: DDV ni obračunan na podlagi 1. odstavka 94. člena Zakona o davku na dodano vrednost (nismo zavezanci za DDV).

Računi za dohodnino veljajo, ko so izdani, četudi niso bili plačani.

11. Označevanje živil

Vsi živilski izdelki in vsi primarni proizvodi, ki se tržijo neposredno potrošniku ali kot podjetjem, ki prodajajo na drobno, morajo biti označeni, s čimer se zagotavlja **sledljivost proizvodov**.

Označba mora biti na živilu ali neposredno ob živilu. Biti mora v slovenskem jeziku, na dobro vidnem mestu, nedvoumna, čitljiva, neizbrisna in ne sme biti prekrita z drugim besednim ali slikovnim materialom. Označena mora biti tudi serija (lot) enot živila v prometu, ki je pridelano, predelano ali izdelano pod enakimi pogoji. Serija (lot) mora biti navedena s črko L in številko serije, ki skupaj omogočata identifikacijo živila, na transportni embalaži oziroma embalaži, iz katere je živilo vzeto ali pa na spremnih dokumentih, ki se nanašajo na živilo, in so poslani pred dobavo živila ali hkrati z njo.

Nepredpakirana in predpakirana živila morajo biti označena z:

- imenom, pod katerim se živilo daje v promet;
- imenom ali poslovnim imenom proizvajalca ali trgovskim imenom oziroma blagovno znamko živila;
- krajem porekla ali državo izvora;
- rokom uporabnosti,
- kategorijo oziroma razredom živila, v kolikor se živilo razvršča v kategorije oziroma razrede;
- drugimi podatki, če je tako določeno za posamezno nepredpakirano živilo v predpisu, ki ureja kakovost za posamezno živilo oziroma v predpisu, ki ureja zdravstveno ustreznost živil.

Predpakirano živilo je vsako posamezno živilo, ki je namenjeno končnemu potrošniku in obratom javne prehrane, in se nahaja v embalaži, v katero je vnaprej (preden gre v promet) pakirano tako, da vsebine ni mogoče spremeniti brez odprtja ali spremembe embalaže.

Predpakirana živila za neposredno prodajo so tista živila, ki jih prodajalec pakira vnaprej v vozilu ali na stojnici, ki ju uporablja za prodajo, ali pa v namenskih prostorih trgovine brez prisotnosti končnega potrošnika.

Takšno živilo mora biti označeno s prodajnim imenom, seznamom in količino sestavin, neto količino, rokom uporabnosti in s pogoji shranjevanja. Označeno mora imeti tudi serijo živila, podatek o poreklu, navodila za uporabo in vsebnost alkohola v tistih pijačah, ki imajo več kot 1,2 % alkohola.

11.1. Živila s certifikatom

Živila s certifikatom so tisti pridelki oz. živila, ki so bili v postopku kontrole in certifikacije po zakonskih predpisih prepoznani za ekološke in integrirane.

S pomočjo certifikata, ki ga izdajo pri certifikacijskih organih za posamezno področje, lahko pridete do uporabe zaščitnih znakov, ki so zagotovilo, da so živila in pridelki resnično varni in kakovostni ter da so pridelani in predelani na način, ki ustreza vsem veljavnim predpisom in standardom. Tako vam s pomočjo izdanih certifikatov pomagajo dodati vrednost vašim pridelkom in živilom iz integrirane, ekološke in biološko-dinamične pridelave ter predelave, zaščitenim kmetijskim pridelkom in živilom ter lesu iz gozdov s trajnostnim načinom gospodarjenja.

Cilj certificiranja je:

- vzpostaviti mehanizme oziroma potrebne ukrepe za izvajanje EU primerljivega načina;
- kontrola kakovosti kmetijskih pridelkov oziroma živil s strani certifikacijskega organa in s tem zagotoviti slovenskemu potrošniku ne le varne, temveč tudi zagotovljeno visoko kakovostne, kmetijske pridelke oziroma živila;
- zagotavljati skladnost zaščitenega proizvoda s specifikacijo;
- uvesti sistem označevanja posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil, da bo lahko potrošnik med različnimi kmetijskimi pridelki oziroma živil na trgu prepoznal posebne kmetijske pridelke oziroma živila z visoko kakovostjo;
- povečati zaupanje potrošnikov v te proizvode, saj so to tipični slovenski kmetijski pridelki in živila, ki zagotavljajo visoko kakovost, garancijo in zanesljivost navedenih informacij ter potrošniku omogočajo pestrost in večjo izbiro kmetijskih pridelkov oziroma živil.

11.2. Izdelki posebne kakovosti

V Sloveniji veljajo različne **nacionalne in evropske sheme kakovosti**, ki omogočajo potrošniku lažje prepoznavanje kakovostnejših kmetijskih pridelkov in živil ter pripomorejo k lažjemu razlikovanju na trgu glede izvora, kakovosti, slovesa ali načina pridelave oziroma predelave kmetijskih pridelkov in živil.

Nacionalne zaščite in pripadajoči simboli kakovosti:

- **geografsko poreklo** (celotna proizvodnja mora potekati znotraj natančno definiranege geografskega območja, lastnosti proizvoda morajo odražati vpliv geografskega območja – primer: Bovški sir, Piranska sol);
- **geografska označba** (vsaj ena od faz proizvodnje mora potekati znotraj definiranege geografskega območja, nakazana mora biti povezava med proizvodom in območjem – primer: Kraški pršut, Jajca izpod kamniških planin);
- **tradicionalni ugled** (tradicionalen način proizvodnje ali sestave oziroma uporabljene tradicionalne surovine – primer: Prekmurska gibanica, Idrijski žlikrof);

- **višja kakovost** (ima specifične lastnosti, ki so boljše od istovrstnih kmetijskih pridelkov oziroma živil in odstopa od njihove minimalne kakovosti – primer: Pirino zrnje in pirina moka Izida, Domači gorički piščanec).

Zaščitni znak podeljuje Ministrstvo za kmetijstvo in okolje na podlagi vloge pridelovalca ali proizvajalca kmetijskega pridelka ali njihovih združenj. Za vsak proizvod je ustanovljena skupina proizvajalcev, ki zastopa vse proizvajalce določenega zaščitenelega proizvoda.

Kontrolne organizacije:

- Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu Maribor (Inštitut KONCERT)
- Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru za tehnično preizkušanje in analiziranje (IKC UM), Hoče
- BUREAU VERITAS, Ljubljana

Obstajajo tudi različne **blagovne znamke**.

12. Posamezne dejavnosti

12.1. Turistična dejavnost

Kmetija, ki se usmerja v turistično dejavnost, mora biti urejena, zagotavljati mora dovolj surovin za ponudbo hrane in pijače in imeti dovolj delovne sile. Za turizem naj se odloči cela družina, ki živi na kmetiji. Pred odločitvijo naj zbere čim več informacij, se seznaní s predpisanimi pogoji, obišče katero že uveljavljenih turističnih kmetij in poišče pomoč strokovnjakov. Pogoje za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji opredelujeta Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS št. 45/08) in Zakon o gostinstvu (Uradni list RS št. 93/07) ter podzakonski predpisi, ki določajo minimalne tehnične pogoje in minimalni obseg storitev za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji, pogoje glede kategorizacije turističnih kmetij z nastanitvijo, sanitarno zdravstvene pogoje za prostore, opremo, naprave in osebe in veterinarsko sanitarne pogoje za proizvodnjo živil živalskega izvora.

Prijavo razporeda podaljšanega **obratovalnega časa turistične kmetije** vložimo pri lokalni skupnosti na predpisanem obrazcu, ki ga pridobimo na občini. Ob prvi prijavi je potrebno priložiti fotokopijo odločbe o izpolnjevanju pogojev za opravljanje gostinstva kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji oziroma dokazilo o vpisu v Poslovni register Slovenije pri **AJPES**.

Pogosto se za kmetije, ki se ukvarjajo s turistično dejavnostjo, uporablja napačen izraz kmečki turizem. Pravilno poimenovanje kmetije, ki se ukvarja s turizmom, je **turistična kmetija**.

Oblike turistične dejavnosti na kmetiji

Turistična dejavnost se deli na **gostinsko** (kmetija z nastanitvijo, izletniška kmetija, vinotoč in osmica, planšarija) in **negostinsko dejavnost** (oblike, ki niso povezane s ponudbo hrane in pijač, ampak s storitvami: ogled kmetije, okolice in njenih značilnosti, prikaz vseh del iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, prikaz vseh del iz ostalih vrst dopolnilne dejavnosti na kmetiji, turistični prevoz potnikov z vprežnimi vozili, ježa živali, žičnice, vlečnice, sedežnice, oddajanje športnih rekvizitov, oddajanje površin za piknike).

Kmetija z nastanitvijo

Za nastanitev lahko kmetija ponuja sobe, stanovanje ali apartma in prostor za kampiranje. Svoje storitve ponuja v obliki nočitev z zajtrkom, celodnevne oskrbe na osnovi polpenziona ali polnega penziona ali v obliki najema apartmaja.

Na kmetiji je mogoče urediti prostor za kampiranje, ki gostom nudi prostore za postavitve avtomobov, šotorov, počitniških prikolic in hišic ter osebnih avtomobilov. Pri nastanitvi v apartmaju ali kampu lahko kmetija nudi oskrbo z lastnimi pridelki.

Za prenočevanje lahko uredimo tudi skupna ležišča na neizrabljenih podstrešjih in v drugih prostorih obstoječih turističnih kmetij. Na tem področju kategorizacija še ni urejena.

Izletniška turistična kmetija

Ponuja hrano in pijačo, ne nudi pa prenočišč. Izletniška kmetija lahko nudi jedi iz domačega okolja, doma pridelane in predelane pijače, napitke, ustekleničeno in mineralno vodo. Pristojni organ lokalne skupnosti lahko dovoli kmetu, da nudi tudi kupljeno pijačo.

Vinotoč in osmica

Gre za dve obliki strežbe in prodaje lastnega vina in drugih doma pridelanih alkoholnih in brezalkoholnih pijač. V vinotoču lahko prodajajo in strežejo hrano in pijačo čez vse leto (dokler imajo svojo lastno pijačo), osmice pa so lahko odprte največ dvakrat na leto do deset dni. Osmice izhajajo še iz časa Marije Terezije in so razširjene predvsem na Primorskem. Zakonski predpisi določajo, da lahko vinotoč nudi hladne prigrizke, domač kruh in domače pecivo ter lastno vino, druge alkoholne in brezalkoholne pijače ter mineralno in ustekleničeno vodo, osmice pa lahko poleg naštetega ponujajo tudi eno krajevno značilno jed.

Planšarija

Planšarija lahko ponuja sir, mleko, mlečne izdelke, hladne prigrizke, doma pridelane alkoholne in brezalkoholne pijače, tople in hladne napitke in eno domačo jed iz kotlička. Na planšariji nudijo jedi in pijače le v času pašne sezone, ki jo potrди pašna skupnost za tekoče leto.

Dovoljen obseg dejavnosti

Turistična dejavnost lahko obsega največ 60 sedežev na izletniških kmetijah in vinotočih ter največ 10 sob in dodatnih skupnih ležišč na kmetijah z nastanitvijo, pri čemer število vseh ležišč ne sme biti večje od 30. Pravilnik o minimalnih tehničnih pogojih apartma opredeljuje kot enosobni ali večsobni nastanitveni prostor, torej se tudi v primeru apartmajev upošteva število sob.

Pogoji glede ponudbe hrane na turistični kmetiji

Gostje pripisujejo velik pomen hrani, ki je pridelana doma, saj je ravno to eno glavnih privlačnosti turističnih kmetij. Prav po ponudbi hrane iz surovin, pridelanih na kmetiji, se turistična kmetija loči od ponudbe drugih gostinskih obratov.

Zakonodaja določa, da mora turistična kmetija zagotoviti takšen obseg kmetijske dejavnosti, ki zagotavlja najmanj 30 % vrednosti lastnih surovin pri čemer se do največ 30 % vrednosti surovin kupi v trgovini, ostalo (40 % ali več) pa mora kupiti od drugih kmetij. Zato so se številne kmetije že povezale in na ta način izkoristile turizem na kmetiji kot možnost za prodajo pridelkov in izdelkov večih kmetij.

V primeru večjega izpada letine oziroma prireje zaradi naravnih pojavov, bolezni ali škodljivcev se upošteva 50 % navedenih vrednosti. Za večji izpad letine ali prireje zaradi naravnih pojavov, bolezni ali škodljivcev se šteje, če je pridelek oziroma prireja zmanjšana za 30 ali več %.

Ureditev prostorov

Zunanja ureditev, prostori in oprema na turistični kmetiji morajo biti prilagojeni krajevnim arhitekturnim značilnostim in avtentični okolju. Prostori, v katerih strežejo jedi in pijače, morajo zagotavljati domačnost (kmečka kuhinja, kmečke izbe) in v njih ne sme biti značilne točilniške opreme, kot so npr. točilni pulti.

Prostori na turistični kmetiji morajo biti urejeni v skladu s Pravilnikom o minimalnih tehničnih pogojih, ki se nanašajo na poslovne prostore, opremo in naprave, ter o pogojih glede minimalnih storitev v posameznih vrstah gostinskih obratov, pri sobodajalcih in na kmetijah (Ur. list RS, št. 88/00 in 114/04), ki predpisuje opremljenost posameznih prostorov (sob, apartmajev, kuhinje, kampa ...).

Pri urejanju sob in apartmajev pravilnik določa minimalno velikost sob in minimalno opremljenost. Smiselno je, da že pri urejanju prostorov upoštevate tudi Pravilnik o merilih in načinu kategorizacije nastanitvenih obratov in marin (Ur. list RS, št. 29/97, 51/98, 46/05, 92/06 in 109/07), ki določa tudi pogoje za posamezne kategorije turističnih kmetij z nastanitvijo.

Izletniška kmetija mora imeti urejen prostor za strežbo jedi in pijač, t. i. kmečko izbo, stranišče za goste (ločeno za moške in ženske) in kuhinjo za pripravo jedi. Naštete prostore mora imeti tudi vinotoč, pri čemer je kuhinja lahko priročna, z osnovno opremo za pripravo hladnih jedi. Če ne gre za nastanitev gostov v apartmaju ali kampu, kjer si gostje kuhajo sami,

mora imeti tudi kmetija z nastanitvijo kuhinjo za pripravo jedi in prostor za strežbo jedi in pijač.

Kmečka kuhinja mora biti ločena od prostora, v katerem strežejo jedi in pijače. V njej morajo biti delovna območja za čista opravila ločena od delovnih območij za nečista opravila. V območju za nečista opravila se lahko uporabljajo isti prostori in oprema za vsa opravila pod pogojem, da se ne izvajajo istočasno in da se predhodno oprema očisti in po potrebi razkuži.

Velikost in opremljenost kuhinje sta prilagojeni obsegu ponudbe

K nečistim opravilom spada:

- čiščenje, pranje zelenjave in sadja;
- čiščenje in groba predpriprava svežega mesa in rib;
- pomivanje kuhinjske in jedilne posode in pribora;
- kratkotrajno shranjevanje odpadkov;
- shranjevanje čistil in čistilnih sredstev.

Vsako od navedenih opravil mora imeti odmerjen prostor in določeno opremo.

Za lažjo predstavo pogledjmo najosnovnejšo opremo v nečistem delu kuhinje, v kateri pripravljamo hrano za 20 oseb:

- izlivna školjka za grobo izpiranje zelenjave;
- delovni pult, v katerem je izvlečna deska za meso;
- pomivalni pult z dvema koritoma in odcejalno ploščo - za pranje zelenjave, svežega mesa, za pranje in splakovanje umazane jedilne posode pred vlaganjem v stroj, pod koritom je prostor za čistilna sredstva in vedro s pokrovom za odpadke in ostanke hrane;
- pomivalni stroj;
- v bližini nečistega dela je hladilnik in omara za shranjevanje pomite jedilne posode in pribora.

K čistim opravilom spada:

- dokončna priprava ter mehanska obdelava zelenjave in mesa;
- priprava sladic in jedi iz moke;
- priprava hladnih jedi (narezki, solate, kruh);
- toplotna obdelava živil;
- shranjevanje kruha;
- delitev in izdajanje hrane;
- shranjevanje čiste posode.

Primer opremljenosti čistega dela kuhinje, v kateri pripravljamo hrano za 20 oseb:

- glavni delovni pult med štedilnikom in koritom z vodo, v pultu so predali za kuhinjsko orodje in police za kuhinjsko posodo;
- pult s koritom in odcejalno ploščo za čista dela ob toplotni obdelavi živil in sprotno splakovanje kuhinjske posode in orodja;
- delovni pult za pripravo hladnih jedi, jedi iz moke, v pultu je izvlečna deska za testo ter predali in police za posodo;
- pečica, odlagalni pult za predevanje gotovih jedi v servirno posodo;
- umivalnik za roke.

Vinotoč mora imeti priročno kuhinjo za pripravo hladnih jedi, urejen prostor za strežbo jedi in pijač, t. i. kmečko izbo in stranišče za goste (ločeno za moške in ženske).

Pogoji za ponudbo živil živalskega izvora na turistični kmetiji

V ponudbi turističnih kmetij so ponavadi tudi živila živalskega izvora, pri pripravi le-teh za turistične kmetije veljajo posebni predpisi, ki dovoljujejo: razkosavanje svežega mesa, izdelava mesnih izdelkov, obdelava, predelava mleka ter proizvodnja mlečnih izdelkov, zakol in predelava sladkovodnih rib, zakol kuncev, zakol perutnine, zbiranje svežih jajc, pridelava medu, zakol prašičev, ovc in koz.

Turistična kmetija lahko letno na kmetiji zakolje do 12 glav velike živine, pri čemer se prašiči, ovce, koze in velika gojena divjad štejejo kot 0,4 GVŽ, jagnjeta, kozlički in prašički-odrojki do 20 kg žive teže pa kot 0,06 GVŽ.

Zakol na kmetiji je mogoč, če:

- so živali v reji nosilca dejavnosti najmanj tri mesece ali od rojstva, jagnjeta, kozlički in prašički do 20 kg žive teže pa od rojstva ali najmanj en mesec;
- ima na voljo naslednje prostore in opremo:
 - prostor za omamljanje in klanje živali;
 - prostor za hlajenje ali hladilnik tolikšne zmogljivosti, da se lahko ohladi vse količine mesa;
 - garderobno omaro za delovno obutev in obleko, ki mora biti v bližini klavnih prostorov;
 - električno napravo oziroma strelno napravo s penetrirnim klinom za omamljanje klavnih živali;
 - kovinske podstavke za odiranje prašičev ali kotel (korito) za obarjanje (garanje) prašičev, odvisno od tega, kakšna obdelava se opravlja;
 - sterilizator za nože;
 - posodo ali voziček, namenjen za veterinarski pregled trebušnih organov in za odstranitev le-teh iz klavnega prostora;
 - obešala s kavljji za obešanje mesa in za veterinarski pregled organov.

Živali je treba pred zakolom omamiti. V prostoru za klanje je med delom prepovedano prazniti želodce in čreva ali skladiščiti kože, parklje in ščetine. Želodce in čreva se lahko čisti v prostoru za klanje takrat, ko se ne opravlja klanja in v prostoru ni mesa. Po takem delu je treba klavni prostor pred ponovno uporabo za klanje temeljito oprati in razkužiti.

Po opravljenem klanju je dovoljeno klavni prostor uporabiti tudi za razkosanje in predelavo mesa.

Kategorizacija in specializacija kmetij

Na turističnih kmetijah z nastanitvijo označujemo kakovost ponudbe z eno, dvema, tremi ali štirimi jabolki, glede na obseg in kakovostno raven opremljenosti in storitev določene turistične kmetije. Več jabolk zagotavlja višjo kakovost in večji obseg storitev. Po Pravilniku o merilih in načinu kategorizacije nastanitvenih obratov in marin (Ur. list RS, št. 29/97, 51/98, 46/05, 92/06 in 109/07), ki določa tudi pogoje za kategorizacijo turističnih kmetij z nastanitvijo, je pridobitev kategorije za vse turistične kmetije z nastanitvijo obvezna. Pravilnik natančno opisuje pogoje glede urejenosti okolja in zunanlega videza kmetije, urejenosti in opremljenosti posameznih prostorov kmečke hiše (jedilnice, kuhinje, sanitarij, sob in kopalnic za goste), zahteve pri ponudbi hrane in dodatni ponudbi za goste pri posameznih kategorijah turističnih kmetij. Postopek za izdajo odločbe o kategoriji turistične kmetije vodi upravna enota.

Kategorizacijo lahko opravimo sami (do 3 jabolka) s pomočjo elektronsko dostopnega programa Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo. Kategorijo prijavimo na upravni enoti. Za višjo kategorijo pa potrebujemo pooblaščenega svetovalca.

Kategorizaciji lahko sledi specializacija, ki pomeni zagotavljanje dodatne ponudbe in opremljenosti za posamezne ciljne skupine gostov.

Oblike specializirane ponudbe:

- ekološka turistična kmetija;
- turistična kmetija s ponudbo za zdravo življenje;
- družinam z otroki prijazna turistična kmetija;
- otrokom brez spremstva staršev prijazna turistična kmetija;
- ljubiteljem konj in jahanja prijazna turistična kmetija;
- kolesarjem prijazna turistična kmetija;
- vinogradniška turistična kmetija;
- invalidom prijazna turistična kmetija.

Za razliko od kategorizacije specializacija ni obvezna. Postopek pridobitve znaka specializirane ponudbe vodi Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.

Ostali pogoji

V gostinski dejavnosti gre za delo z živili, zato mora nosilec dejavnosti zagotavljati, da živila, namenjena potrošniku, ustrezajo higienskim zahtevam. Upoštevati je potrebno **Pravilnik o**

zdravstvenih zahtevah za osebe, ki pri delu v proizvodnji in prometu z živili prihajajo v stik z živili (Ur. list RS, št. 82/03), ki določa zdravstvene zahteve in dolžnosti oseb, ki delajo z živili, pa tudi način, obseg pregledov teh oseb in predpisane evidence pri vodenju dokumentacije v okviru notranjega nadzora.

Na podlagi Pravilnika o merilih za določitev obratovalnega časa gostinskih obratov in kmetij, na katerih se opravlja gostinska dejavnost (Uradni list RS, št. 78/99, 107/00, 30/06, 93/07), mora turistična kmetija določiti obratovalni čas in ga objaviti na vidnem mestu na kmetiji, ker tako gostu zagotovi informacijo o možnem prihodu na kmetijo in redno obratovanje znotraj objavljenega delovnega časa.

Za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji je potrebno pridobiti tudi uporabno dovoljenje za objekt, zato si pred začetkom gradnje oz. adaptacije uredite ustrezna dovoljenja na podlagi Zakona o graditvi objektov (Uradni list RS št. 102/04).

Zadnje dopolnitve Zakona o gostinstvu omogočajo, da lahko gostinsko turistično dejavnost na kmetiji opravljate tudi na podlagi zakona, ki ureja gospodarske družbe (npr. v obliki s.p.), vendar morate pri tem upoštevati vse pogoje, ki jih glede obsega in pogojev opravljanja dejavnosti določajo predpisi, ki urejajo opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Turistična kmetija mora izpolnjevati tudi pogoje glede prodaje vina.

12.2. Peka kruha, potic, peciva in izdelava testenin in tradicionalen način

Peka kruha na tradicionalni način v krušni peči je omejena do 13.500 kg letno, medtem ko je peka potic in peciva ter izdelava testenin na tradicionalni način omejena do 2.000 kg letno.

Ureditev prostorov

Priporočila glede ureditve prostorov:

- prostori in oprema so namenjeni izključno za obdelavo, predelavo in skladiščenje surovin in živil;
- prostori so zaščiteni pred vstopom glodavcev, mrčesa in drugih živali in priključeni na ustrezen vir pitne vode iz javnega vodovoda ali lastnega vira, ki mora biti zaradi zagotavljanja zdravstveno ustrezne pitne vode pod stalnim zdravstvenim nadzorom;
- odvajanje odplak je urejeno v skladu s predpisi, če je v kraju kanalizacija, je objekt priključen na javno kanalizacijsko omrežje;
- prostori imajo ločen čisti in nečisti del ter v njih tekočo toplo in hladno vodo s posebnim umivalnikom za roke;
- delovni prostor, tla, stene, stropi, stroji in oprema so čisti in dobro vzdrževani;
- tla v vseh prostorih so iz materialov, ki omogočajo mokro čiščenje in razkuževanje, stene iz takih materialov so do višine 1,8 m; stiki sten in tal so izvedeni z zaokrožnicami;
- vsi talni odtoki so rešetkasti;

- stroje, naprave in opremo je mogoče mokro čistiti;
- v delovnih prostorih je urejeno naravno prezračevanje, v območju termične obdelave živil pa tudi prisilno zračenje, odprtine za naravno prezračevanje so zavarovane pred vdorom insektov, glodavcev in drugih živali;
- delovni prostori so primerno osvetljeni;
- na voljo so zaprte posode za odpadke, izdelane iz materiala, ki omogoča mokro čiščenje in razkuževanje;
- pred prostorom je nameščena garderobna omara z delovno obleko.

Skladiščni prostor za surovine za peko kruha, potic in peciva ter za izdelavo testenin na tradicionalni način mora biti suh, zračen in zaščiten pred glodalci, mrčesom in drugimi živalmi. Vse surovine morajo biti skladiščene dvignjeno od tal.

Prostor za pripravo testa in oblikovanje izdelkov naj bo urejen in opremljen na naslednji način:

- delovne površine za oblikovanje izdelkov naj bodo izdelane iz materialov, ki omogočajo mokro čiščenje in naj bodo higiensko vzdrževane;
- v prostoru naj bo dvodelno pomivalno korito ali bazensko korito z ročnim tušem, s toplo in hladno vodo ter z odlagalno in odcejalno površino;
- urejeno naj bo funkcionalno ločeno območje za ravnanje s svežimi jajci (zadostuje pregrajen pult);
- v prostoru naj bo umivalnik za umivanje rok s tekočo toplo in hladno vodo, tekočim milom in z brisačami za enkratno uporabo.

Na kmetiji, kjer se opravlja peka kruha in ostalih izdelkov na tradicionalni način, izdelke pečemo v obstoječi krušni peči, ki mora biti kurjena z drvni ali posredno ogrevana.

Prostori za shranjevanje končnih izdelkov morajo biti ustrezno prezračevani. Opremo v teh prostorih je mogoče mokro čistiti in razkuževati. Vsa živila morajo biti skladiščena dvignjeno od tal.

Za shranjevanje čistil in pripomočkov naj bo zagotovljen poseben prostor ali zračna omara iz materiala, ki omogoča mokro čiščenje.

Prostor pred objektom naj bo protiprašno obdelan. Vozilo za prevoz surovin in transportna posoda morata ustrezati predpisanim minimalnim higienskimi pogojem.

Pogoji glede oseb

Pri peki je obvezna uporaba delovne halje ali predpasnika in pokrivala ter obuvala samo za te namene. Osebe, ki delajo z živili, morajo stalno skrbeti za čisto delovno obleko in obutev. Delovna obleka mora biti iz materiala, ki se lahko prekuha in lika pri temperaturi nad 100 stopinj Celzija ali kemično čisti in mora biti bele ali druge svetle pastelne barve.

Osebe, ki žive na kmetiji, lahko uporabljajo sanitarije v stanovanjski hiši, kjer mora biti na

voljo tekoča topla in hladna voda, tekoče milo, brisače za enkratno uporabo, dezinfekcijsko sredstvo ter koš za odpadke.

Za morebitno zaposleno osebje mora biti na razpolago dodaten sanitarno garderobni prostor z dvodelno garderobno omaro za vsakega zaposlenega. Med delovnim procesom je potrebno zagotoviti čistočo delovnih prostorov, opreme in naprav. Po končanem delu je potrebno opraviti temeljiti čiščenje. Osebe, ki sodelujejo pri peki, morajo izpolnjevati zdravstvene zahteve za delo v proizvodnji živil in imeti znanje s področja higiene živil in osebne higiene. Ravnanje morajo v skladu s HACCP programom oziroma smernicami dobre higienske prakse.

Pred priglasitvijo dejavnosti je glede ustreznosti prostorov smiselno pridobiti mnenje zdravstvenega inšpektorja.

Peko kruha, potic, peciva in izdelavo testenin je mogoče priglasiti tudi kot predelavo živil rastlinskega izvora, pri čemer niso določene največje dovoljene količine izdelkov, temveč je določen delež lastnih surovin, ki mora predstavljati najmanj 50 % količine potrebnih surovin, ostale surovine pa morajo izhajati iz drugih kmetij.

Vsi kmetje, ki se ukvarjajo s predelavo živil rastlinskega izvora, morajo skladno z 10. členom Uredbe o izvajanju delov določenih uredb Skupnosti glede živil, higiene živil in uradnega nadzora nad živali (Uradni list RS, št. 120/05, 66/06 in 70/08; neuradno prečiščeno besedilo) priglasiti dejavnost pri Zdravstvenem inšpektoratu RS. To storijo najmanj 15 dni pred začetkom obratovanja na podlagi vloge, ki je objavljena na internetu

12.3. Predelava živil živalskega izvora

Predelava mesa, mleka, jajc, medu

S Pravilnikom o obratih na področju živil živalskega izvora (Uradni list RS 51/2006) je Slovenija povzela evropsko zakonodajo, ki omogoča enostavnejši način registracije oziroma odobritve obratov ter izvajanje notranje kontrole skladno z obsegom klanja in predelave mesa na kmetiji. Pravilnik o prilagoditvi določenih higienskih zahtev za obrate na področju živil živalskega izvora (Uradni list RS 105/2006) daje nove možnosti za ureditev klavnice manjše kapacitete.

Vsi obrati na področju živil živalskega izvora morajo izpolnjevati zahteve iz Uredbe (ES) 852/2004 in Uredbe (ES) 853/2004.

Dovoljeni obseg

Pri predelavi živil živalskega izvora (mesa, mleka, medu in čebeljih izdelkov) morajo lastne surovine predstavljati 100 % potrebnih surovin, če gre za neposredno prodajo končnemu potrošniku, v drugih primerih pa najmanj 50 % potrebnih surovin. Pri predelavi mesa je dovoljeno dokupiti meso tistih živali, ki se jih ne redi na kmetiji, vendar samo v količini, ki je potrebna glede na tehnološke zahteve za posamezno vrsto mesnega izdelka.

Od količine predelanih izdelkov, izvora surovine in načina prodaje je odvisen način evidentiranja obrata na VURS (registracija ali odobritev). Medtem, ko je iz registriranih

obratov mogoče prodajati samo končnemu potrošniku in so predpisane lastne surovine in določene največje količine, pa lahko iz odobrenih obratov prodamo več kot 25 % izdelkov posrednikom, ki prodajajo končnemu potrošniku, proizvedemo več kot dovoljuje obseg v registriranih obratih in tržimo tudi izven območja Slovenije in dokupimo do 50 % surovine.

Dovoljene dejavnosti in dovoljeni obsegi na kmetijskih gospodarstvih, na katerih zadostuje registracija obrata

Primarna živila za proizvodnjo živil morajo biti v celoti proizvedena na mestu izvora (kmetijskega gospodarstva). Letno se lahko na kmetiji razseka in predela 52 GVŽ mesa

parkljarjev, kopitarjev in gojene divjadi. Pri izračunu GVŽ se uporabljajo naslednji pretvorniki:

- govedo, kopitarji 1,00 GVŽ;
- teleta in žrebeta 0,30 GVŽ;
- prašiči do 110 kg 0,25 GVŽ;
- ovce in koze 0,25 GVŽ;
- prašiči nad 110 kg, 0,40 GVŽ;
- plemenske ovce in koze ter velika gojena divjad 0,40 GVŽ;
- jagnjeta, kozlički in prašički – odojki do 20 kg žive teže 0,06 GVŽ;
- zakol do 5.500 kuncev ali perutnine letno

Parkljarji in kopitarji morajo biti zaklani v odobrenem obratu za klanje živali.

Za predelavo se lahko uporablja meso živali, ki so bile v reji nosilca živilske dejavnosti od rojstva ali najmanj tri mesece. Perutnina, kunci ter jagnjeta, kozlički in prašički do 20 kg žive teže pa od rojstva ali najmanj en mesec.

Pri predelavi mesa je dovoljeno dokupiti meso tistih živali, ki se jih ne redi na mestu izvora (kmetiji), vendar samo v količini, ki je potrebna glede na tehnološke zahteve za posamezno vrsto mesnega izdelka.

Pred zakolom je potrebno zagotoviti omamljanje živali.

Pri predelavi svežega mleka količina ne sme presegati 600 litrov na dan.

Registracija obrata je potrebna, če količina uplenjene divjadi presega 20 % planiranega letnega odstrela, ki ga lovsko organizacija javi do 1. maja na Območni urad Veterinarske uprave RS.

V primeru rib je registracija obrata potrebna, če je ta količina od 3.000 do 15.000 kg rib letno.

Prodaja se lahko neposredno na mestu izvora pridelave in predelave, na tržnici in neposredni dostavi potrošniku, na drugih obratih prodaje na drobno (največ 25 % živil, ki so predmet njihovega poslovanja) ter na turističnih kmetijah v primeru, da prodajajo izdelke na kmetiji.

Kraj in obseg prodaje za registrirane obrate pri VURS

Sveže meso in izdelke iz registriranih obratov se lahko prodaja neposredno na mestu izvora pridelave in predelave, na tržnici in neposredno dostavi potrošniku, na drugih obratih prodaje na drobno (največ 25 % od skupne količine izdelkov) ter na turističnih kmetijah v primeru, da prodajajo izdelke na kmetiji.

Preden gredo živila na tržišče, morajo biti ustrezno označena najmanj z naslednjimi podatki:

- ime proizvoda oziroma naziv vrste živali;
- podatki o proizvajalcu (ime in priimek, naslov);
- datum proizvodnje oziroma zakola;
- način shranjevanja, kjer je to potrebno;
- način priprave, kjer je to potrebno;
- morebitno vsebnost aditivov;
- rok uporabnosti pri hitro pokvarljivih živilih z besedama »porabiti do«;
- če je izdelek iz surovega mleka »narejeno iz surovega mleka«.

V registriranih obratih je dovoljen zakol perutnine in kuncev.

Ureditev prostorov

Velikost prostora mora zagotavljati higienske postopke klanja in predelave in je odvisna od vrste živali in dnevnega obsega proizvodnje.

Priporočamo, da so prostori dovolj veliki, zračni in primerno osvetljeni. Tla v prostorih morajo biti iz trdnega materiala, neprepustnega za vodo, sol in kisline ter odpornega proti sredstvom za čiščenje in razkuževanje. Tla morajo biti izdelana tako, da se zlahka čistijo, da niso spolzka, proti iztokom morajo padati v zadostnem naklonu.

Stene delovnih prostorov morajo biti gladke, iz trajnega materiala svetle barve, tako da je omogočeno mokro čiščenje in razkuževanje. Med tlemi in stenami morajo biti vgrajene zaokrožnice. Imeti je potrebno tudi prostor za hlajenje ali hladilnik tolikšne zmogljivosti, da se lahko ohladi vse količine mesa.

Za sistem zagotavljanja notranjega nadzora zadostuje uporaba Smernic dobre higienske prakse oziroma vodenje ustreznih evidenc.

Postopek registracije obrata

Nosilec živilske dejavnosti mora vložiti vlogo za registracijo pri pristojnem območnem uradu Veterinarske uprave Republike Slovenije v pisni obliki priporočeno po pošti najmanj 15 dni pred predvidenim pričetkom oddaje živil na trg. Na podlagi vloge Območni urad VURS obrat vpiše v evidenco registriranih obratov in nosilcu živilske dejavnosti pošlje izpis iz evidence registriranih obratov, ki velja kot potrdilo o registraciji.

Odobritev obrata

Če kmetija proda več kot 25 % izdelkov posrednikom, ki prodajajo končnemu potrošniku ali če proizvodnja presega prej navedeni dovoljeni obseg oziroma izvaja dejavnosti, ki v registriranih obratih niso dovoljene (npr. zakol goveda), se zahteva odobritev obrata. Prav tako je potrebna odobritev za tiste obrate, ki svoje izdelke tržijo izven območja Slovenije. V odobrenih obratih je dovoljen zakol do 1000 GVŽ (glav velike živine) letno.

V teh klavnicah se predvideva klanje po urniku, se pravi po dogovoru, zato ni potrebno imeti čakalnega hleva. Prav tako se ne zahteva ločeno mesto za čiščenje, pranje in dezinfekcijo, ker kmet pripelje lastne živali in odpelje le meso svojih živali. V kolikor je neko meso zadržano, se lahko skladišči v hladilnici skupaj z ostalim mesom. Zadržano meso mora biti ustrezno označeno, da ne pride do zamenjave.

Ker je časovno ločen postopek zakola in razseka, za opravljanje te dejavnosti zadostuje en prostor. To pomeni, da en dan koljemo, meso damo v hladilnico, kjer se ustrezno ohladi, nato pa naslednji dan v istem prostoru klavne polovice še razsekamo. Seveda moramo prostor po vsakem postopku temeljito očistiti in razkužiti.

Postopek odobritve

Nosilec dejavnosti odda vlogo za odobritev obrata na OU VURS - Priloga 2 Pravilnika o obratih na področju živil živalskega izvora na OU VURS. Oblika vloge je predpisana, vlogi mora biti priložen tloris obrata z vrisano opremo in tehnološkimi potmi. O odobritvi se odloči z odločbo.

12.4. Predelava živil rastlinskega izvora

Predelava poljščin, vrtnin, sadja, zelišč, gob in gozdnih sadežev

V to dopolnilno dejavnost spada:

- predelava vrtnin (predelava in konzerviranje vrtnin in krompirja, priprava zelenjavnih sokov, kuhanje in drugo pripravljavanje zelenjavnih izdelkov);
- predelava sadja (priprava sadnih sokov, predelanega in konzerviranega sadja in orehov, kuhanje in drugo pripravljavanje sadnih izdelkov);
- predelava, pri kateri nastanejo rastlinska olja in maščobe (surova olja in maščobe, margarine in podobne jedilne maščobe);
- predelava, pri kateri nastanejo mlevski in škrobni izdelki (moka, otrobi in drugi mlevski izdelki);
- priprava krmil za živali;
- priprava drugih živil (kruh, sveže pecivo in slaščice, trajno pecivo, testenine, čaj, kis, dišave in začimbe, druga živila);
- priprava pijač (žgane pijače, vino, druge fermentirane pijače in sadna vina, vermut in druga aromatizirana vina iz svežega grozdja, pivo).

Dovoljeni obseg

Pri predelavi živil rastlinskega izvora (sadja v kis, žganje, sok ali jabolčnik, pri sušenju sadja, pri predelavi zelenjave, zelišč in drugih živil rastlinskega izvora) mora kmetija zagotavljati najmanj 50 % lastnih surovin, ostali del pa mora izhajati od drugih kmetij. V primeru večjega izpada letine, za kar se šteje, če je pridelek zmanjšan za 30 ali več % potrebno zagotoviti 50 % prej navedenih vrednosti.

Priprava piva lahko obsega do 52.000 l letno, pri čemer se mora zagotoviti najmanj ena lastna surovina, tako pripravljeno pivo pa se lahko proda samo neposredno končnemu potrošniku.

Peko kruha, peko potic in peciva, izdelavo testenin na tradicionalni način in pripravo tradicionalnih izdelkov iz zelišč in dišavnic je mogoče prigrasiti kot dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji. V tem primeru delež lastnih surovin ni določen, je pa pri peki kruha, potic, peciva in izdelavi testenin določen dovoljeni obseg proizvodnje.

V nadaljevanju so naštet priporočeni sanitarno-zdravstveni pogoji glede ureditve prostorov in oseb, ki veljajo tudi pri predelavi živil rastlinskega izvora na tradicionalni način.

Priporočila glede ureditve prostorov

Prostore in opremo za predelavo živil rastlinskega izvora se uporablja le za obdelavo, predelavo in skladiščenje surovin in živil.

Prostori morajo biti primerno zaščiteni pred vstopom glodavcev, mrčesa in drugih živali v prostore, to velja tudi za odprtine za naravno prezračevanje. Prostori morajo imeti zagotovljene priključke na vir pitne vode iz javnega vodovoda ali lastnega vira, ki mora biti zaradi zagotavljanja zdravstveno ustrezne pitne vode pod stalnim zdravstvenim nadzorom. Odvajanje odplak iz objekta mora biti urejeno v skladu s predpisi; če je v kraju zgrajena in v uporabi kanalizacija, mora biti objekt priključen na javno kanalizacijsko omrežje.

Delovni prostori; tla, stene, stropi, stroji in oprema so čisti in dobro vzdrževani. Tla in stene do višine 1,8 m v vseh prostorih so iz materialov, ki omogočajo mokro čiščenje in razkuževanje. Stroji, naprave in oprema za predelavo morajo prav tako biti iz materialov, ki omogočajo mokro čiščenje in razkuževanje. Siki sten in tal so izvedeni z zaokrožnicami. Vsi talni odtoki so rešetkasti. V delovnih prostorih je urejeno naravno prezračevanje, v območju termične obdelave živil pa je tudi prisilno zračenje. Delovni prostori morajo biti primerno osvetljeni. Prostori za skladiščenje ali shranjevanje (kratkotrajno skladiščenje) živil morajo imeti naravno ali prisilno zračenje. Vsa živila oziroma surovine so skladiščena dvignjeno od tal. Na voljo so zaprte posode za odlaganje odpadkov iz materiala, ki omogoča mokro čiščenje in razkuževanje.

V nečisti del sodi grobo čiščenje in pranje sadja, zelenjave, gozdnih sadežev, začimb in zelišč. V njem naj bo dvodelno pomivalno korito oziroma bazensko korito, tuš za pranje surovin, odlagalna površina in delovna površina.

V čisti del sodijo postopki fine obdelave (npr. mletje, rezanje sadja, gozdnih sadežev, zelenjave, začimb in zelišč ...), postopki konzerviranja (pasterizacija, sterilizacija,

fermentacija, zamrzovanje) ter polnjenje in pakiranje. V čistem delu so glede na različne tehnologije predelave različno urejeni funkcionalno ločeni prostori oziroma območja. Oprema in urejenost prostorov je odvisna od tehnologije predelave.

Za sušenje sadja je urejena sušilnica ter prostor, v katerem je možno tudi skladiščenje manjših količin sadja. Posebej je urejen tudi prostor za žganjekuho. Za pakiranje in skladiščenje izdelkov je urejen poseben prostor.

Prostor pred objektom je protiprašno obdelan. Vozilo za prevoz surovin in transportna posoda ustrezajo predpisanim minimalnim higienskim pogojem.

Pogoji glede oseb

Osebe, ki sodelujejo v predelavi, obvezno uporabljajo delovno obleko in obutev (čista halja, predpasnik, pokrivalo, obutev ...). Delovna obleka naj bo bele ali druge svetle pastelne barve, iz materiala, ki se lahko prekuha in lika pri temperaturi nad 100 stopinj Celzija. Shranjena naj bo v garderobni omari pred prostorom za predelavo živil. Osebe, ki žive na kmetiji, lahko uporabljajo obstoječe ustrezno urejene sanitarije, v katerih je tekoča topla in hladna voda, tekoče milo, brisače za enkratno uporabo, dezinfekcijsko sredstvo ter koš za odpadke.

Med delovnim procesom je potrebno vzdrževati čistočo delovnih prostorov, opreme in naprav, po končanem delu pa opraviti temeljito čiščenje. Za shranjevanje čistil in pripomočkov je zagotovljen poseben prostor ali zračna omara iz materiala, ki omogoča mokro čiščenje.

Osebe, ki sodelujejo pri predelavi morajo izpolnjevati zdravstvene zahteve za delo v proizvodnji živil in imeti znanje s področja higiene živil in osebne higiene. Ravnati morajo v skladu s HACCP programom oziroma smernicami dobre higienske prakse.

Nadzor nad izvajanjem sanitarno-zdravstvenih pogojev opravljajo zdravstveni inšpektorji. Pred priglasitvijo dejavnosti je glede ustreznosti prostorov smiselno pridobiti njihovo mnenje.

Vsi kmetje, ki se ukvarjate s predelavo živil rastlinskega izvora, morate skladno z 10. členom Uredbe o izvajanju delov določenih uredb Skupnosti glede živil, higiene živil in uradnega nadzora nad živili (Uradni list RS, št. 120/05, 66/06 in 70/08; neuradno prečiščeno besedilo) priglasiti dejavnost pri Zdravstvenem inšpektoratu RS.

To storite najmanj 15 dni pred začetkom obratovanja na podlagi vloge, ki je objavljena na internetu

12.5. Dejavnosti povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji

Med dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji, spada:

- **domača obrt in izdelki tradicionalnih znanj** (lončarstvo, oblikovanje keramike, pletarstvo, tkalstvo, izdelovanje krpank, ročno pletenje, izdelovanje kvačkanih vezenin, domača suhorobarska galanterija in nadaljevanje stare suhorobarske dediščine, medicinarstvo, svečarstvo, sodobno unikatno oblikovanje iz usnja in usnjenih

delov, sedlarstvo, coklarstvo, umetnostno kovaštvo, domače tesarstvo, domače mizarstvo, rezbarstvo, izdelovanje intarzij, sodarstvo, kolarstvo, izdelovanje klekljanih čipk, izdelovanje vezenin, piparstvo, slamnikarstvo, unikatno poslikavanje tkanin, unikatno šiviljstvo in krojaštvo za posebne namene, izdelovanje umetnega cvetja, kotlarstvo, apneničarstvo, unikatno kamnoseštvo, vrvarstvo, izdelovanje bičev, izdelovanje maskot, izdelovanje dekorativnih in okrasnih predmetov, replike avtorskih izdelkov, sodobno oblikovani, pogosto tudi sestavljeni izdelki iz različnih gradiv, replike izdelkov naše dediščine, unikatni steklarski avtorski izdelki, umetniško brušeni steklarski izdelki, oglarstvo, ročno poslikavanje najrazličnejših predmetov, sodobno interpretirani izdelki naše dediščine, dekorativno oblikovanje iz testa in drugih novih gradiv, ročno izdelane igrače in lutke, unikatno umetno livarstvo, ostali unikatni izdelki);

- **krovstvo s slamo, skodlami in skriljem;**
- **izdelava slame za krovstvo;**
- **izdelava skodel, skrilj;**
- **lomljenje kamna;**
- **zbirke;**
- **izdelava podkev, podkovno kovaštvo.**

Med dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji, spada tudi peka kruha, peka potic in peciva, priprava testenin, priprava tradicionalnih izdelkov iz zelišč in dišavnic.

Pri teh dejavnostih moramo upoštevati vse pogoje, ki so navedeni v poglavju peka kruha, potic, peciva in izdelava testenin oziroma predelava zelišč.

Za druge dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji, posebni pogoji niso določeni.

Če gre za dopolnilne dejavnosti domače ali umetnostne obrti, se dovoljenje za opravljanje dejavnosti izda ob upoštevanju strokovnega mnenja Obrtne zbornice Slovenije. Ta izda svoje mnenje o izdelku domače oz. umetnostne obrti na podlagi mnenja strokovne komisije, sestavljene iz etnologov, likovnih umetnikov in zgodovinarjev. Obrazcu vloge je potrebno priložiti izdelek domače ali umetnostne obrti.

12.6. Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo

Med storitve z mehanizacijo štejemo:

- storitve s kmetijsko mehanizacijo: delo s traktorjem in drugo strojno opremo na kmetijah, vzdrževanje cest in pluženje snega, vzdrževanje zelenic, prevozi mleka s traktorjem, storitve z gozdarsko mehanizacijo, posek lesa, spravilo lesa iz gozda, izdelava lesnih drv, sekancev;
- delo z živalmi;
- storitve z opremo: žaganje lesa, izdelava lesnih briketov, stiskanje, mletje, sušenje, pakiranje, klanje, predelava mesa, predelava mleka;

- oddaja v najem kmetijske mehanizacije, kmetijske opreme, gozdarske mehanizacije, gozdarske opreme, živali;
- druge storitve.

Za opravljanje storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo morajo biti izpolnjeni tudi drugi veljavni predpisi, kot so Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Zakon o varnosti cestnega prometa, Uredba za prevoz živih živali in drugi podzakonski predpisi.

Dopolnilne dejavnosti in medsosedska pomoč v okviru strojnih krožkov

Pogosto se pojavlja vprašanje, ali mora kmet, ki opravlja medsosedsko pomoč v okviru strojnega krožka, opravljanje teh storitev priglasiti kot dopolnilno dejavnost na kmetiji.

Medsosedska pomoč v okviru strojnih krožkov spada v okvir osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti. Opravlja se samo med kmetijami. Prejemki iz opravljanja storitev so oproščeni plačila dohodnine do obsega 420 EUR na ha kmetijskega zemljišča (največ do 20 ha) in 85 EUR na ha gozda (največ do 30 ha), letno na gospodarstvo.

Storitve, opravljene preko strojnega krožka, ki izpolnjujejo pogoje za oprostitev plačila dohodnine, se ne štejejo za dopolnilno dejavnost.

Storitve v okviru dopolnilnih dejavnosti se lahko opravlja za katerokoli fizično ali pravno osebo po cenah, ki jih je mogoče doseči na trgu in so po zakonu o dohodnini tudi obdavčene.

Dovoljeni obseg

Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddajo le teh v najem lahko kot dopolnilno dejavnost opravljamo do 1.500 ur letno.

Za to vrsto dopolnilne dejavnosti je lahko na kmetiji več nosilcev dopolnilne dejavnosti, vendar mora vsak zase priglasiti dopolnilno dejavnost.

12.7. Izobraževanje povezano z dejavnostjo na kmetiji

Za izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji se šteje svetovanje o kmetovanju, organiziranje tečajev za izdelovanje izdelkov domače obrti in izdelkov, ki izhajajo iz tradicionalnih znanj, usposabljanje na kmetiji, prikazi dejavnosti na kmetiji, svetovanje iz kmečkih gospodinjstvih opravil, prikazi iz kmečkih gospodinjstvih opravil, organizacija delavnic, tečajev.

Posebni pogoji za posamezne oblike izobraževanja niso predpisani, dovoljeno pa je, da se s to vrsto dopolnilne dejavnosti ukvarja več nosilcev na isti kmetiji.

Poglejmo nekaj idej za to vrsto dopolnilne dejavnosti. Kmetija lahko oblikuje tematske poti, sprejema ekskurzije ali pripravlja izobraževalne programe za različne skupine ljudi, ki spoznavajo kmetijsko dejavnost, sodelujejo pri kmečkih opravilih, spoznavajo zakonitosti narave, življenje na kmetiji, obrti ipd.

Kmetica, ki se ukvarja s predelavo mleka, na primer, lahko to uči tudi ostale gospodinje. Kmetija, usmerjena v ekološki način pridelave hrane, lahko organizira tečaje za vrtničarje, ki

želijo vrtnariti na ekološki način. Izobražuje se lahko tudi skupine otrok iz vrtcev in šol, za katere lahko na kmetiji pripravimo zanimiv naravoslovni dan ali nekajurni tematsko obarvan program, kot na primer: Od zrnja do kruha, Od ovčke do puloverja, Dan s čebelarjem ipd.

V tujini so t.i. učne kmetije že zelo razvite, na njih ponavadi uredijo poseben prostor za sprejem skupin, v katerem obiskovalci pridobivajo teoretično znanje, ki ga nadgradijo še s sodelovanjem pri delu v hlevu, na travniku, v čebelnjaku ali drugod v okolici.

Opozoriti velja, da izobraževanje na kmetiji ni povezano s ponudbo hrane. V kolikor želimo obiskovalcem ponuditi tudi hrano in pijačo, moramo prigrasiti oziroma izpolnjevati pogoje za gostinsko turistično dejavnost na kmetiji.

12.8. Predelava lesa

Na kmetijah, ki so bogate z gozdom, je mogoče dodatni dohodek najti tudi v predelavi gozdnih sortimentov. Z gozdom so povezane tudi že omenjene storitve z gozdarsko mehanizacijo ter opremo, kot je spravilo lesa iz gozda, žaganje lesa ipd., pri čemer smo omejeni s številom dovoljenih delovnih ur.

V okviru dopolnilne dejavnosti predelave lesa je mogoče izdelovati žagan, skobljan ali impregniran les, furnir (vezane, vlaknene, iverne, panelne in druge plošče), izdelke stavbnega mizarstva in tesarstva, leseno embalažo, lesne brikete, sekance, polena in druge izdelke iz lesa.

Določene vrste predelave lesa lahko uvrstimo med dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji. Sem spadajo domače tesarstvo, domače mizarstvo, coklarstvo, suhorobarstvo, sodarstvo, kolarstvo, piparstvo, oglarstvo, izdelava skodel, izdelava intarzij, rezbarstvo, izdelovanje okrasnih predmetov. Te dejavnosti prigrasimo kot dopolnilne dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji.

Obseg

Pri predelavi lesa, ki jo kmet opravlja kot dopolnilno dejavnost na kmetiji, morajo lastne surovine predstavljati najmanj 20 % količine potrebnih surovin. Pri predelavi lesa v tradicionalne izdelke in izdelke domače obrti, ki jo prigrasi kot dopolnilno dejavnost, povezano s tradicionalnimi znanji, pa na lastne surovine ni vezan, ampak lahko le te tudi kupi.

Ureditev prostorov

Zakonodaja s področja dopolnilnih dejavnosti posebej ne določa pogojev glede prostorov in opreme za predelavo lesa na kmetiji.

Vsekakor velja upoštevati veljavne predpise, ki se nanašajo na to dejavnost: Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Zakon o graditvi objektov, Pravilnik o požarnem redu.

Oprema je odvisna od vrste predelave.

III. VIRI

Pravilnik o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo, ter o postopku priglasitve teh del

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=35660>

Davčna uprava RS:

http://www.durs.gov.si/si/storitve/osebno_dopolnilno_delo/osebno_dopolnilno_delo_pojasnila/

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije:

<http://www.kgzs.si/gv/razvoj-podezelja/dopolnilna-dejavnost.aspx>

Predelava kmetijskih pridelkov in storitve na kmetiji, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Kmetijsko gozdarski zavod Celje, Oddelek za kmetijsko svetovanje, 2008:

http://www.kmetijskizavod-celje.si/dopolnilne_dejavnosti

<http://www.kmetijskizavod-celje.si/turisticna-dejavnost>

E-uprava: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/dogodkiPrebivalci.euprava?zdid=1304&sid=1001>

Kmetijski gozdarski zavod Novo mesto:

<http://www.kmetijskizavod-nm.si/search/node/dopolnilna%20dejavnost>

Pravilnik o registraciji obratov primarnih proizvajalcev živil in krme rastlinskega izvora:

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=74703>

Pravilnik o obratih na področju živil živalskega izvora:

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=73401#!/Pravilnik-o-obratih-na-podrocju-zivil-zivalskega-izvora>

Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji:

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=56813>

Pravilnik o splošnem označevanju živil, ki niso predpakirana:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200428&stevilka=1237>

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200510&stevilka=307>

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006115&stevilka=4925>

http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r09/predpis_PRAV7659.html

Kovačič, Udovč, Fabijan, Čebulj, Perpar, Kramarič: Zasnova strategije razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti na območju MO Ljubljana. Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko, Ljubljana, 2000.

http://www.arhiv.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/staras_ektor_za_razvoj_podezelja_in_strukturno_politiko/dopolnilne_dejavnosti_na_kmetiji/

Kmetijski zavod Nova Gorica:

http://www.kmetijskizavod-ng.si/priponke/Aktualno/projekti/krog/turisticna_dejavnost.pdf

IV. KAM PO DODATNE INFORMACIJE

Razvojni center Srca Slovenije, d. o. o.

Kidričeva cesta 1, 1270 Litija

Telefon: **01 89 62 710**

Faks: **01 89 62 712**

E-pošta: **info@razvoj.si**

Spletna stran: **www.razvoj.si, www.srce-slovenije.si**

Informacije o registraciji dopolnilne dejavnosti lahko dobite tudi na kmetijskih svetovalnih službah. Informacije, povezane z izdajo dovoljenja, pa dobite na upravni enoti.